

הישיבה המאה'ושמונים'ושתיים של הכנסת השביעית

יום רביעי, י"ז אייר תשל"א (12 מאי 1971)
ירושלים, הכנסת, שעה 11.00

א. שאילתות ותשובות

חברי הכנסת ז. המר שאל את שר החינוך והתרבות
ביום כ"ג בטבת תשל"א (20 בינואר 1971):

נמסר לי שבתכנית טלוויזיה מיום ט"ז בטבת תשל"א (13 בינואר 1971), שהוקדשה לעוספיה, התלוננו המשתתפים בתכנית על העדר תכנים דרזיים בתכנית הלימודים של העדה הדרוזית, והמרתם בתכנים ערביים. רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם נכונה הידיעה?
2. מה הם המקורות והתכנים העיקריים בספרות ובהיסטוריה אשר נלמדים בבתי-הספר הדרוזיים ביש-דאל?
3. מה יפעל משרדו להכנת תכנית לימודים מיוחדת לבתי-הספר הדרוזיים אשר תותאם לצרכי העדה הדרוזית, ותתבסס על מסורות דתה ועמה?

שר החינוך והתרבות ז. אלון:

קיימת תכנית לפיתוח בתי-ספר על-יסודיים מקיפים מיוחדים לתלמידים דרוזים באזורי ריכוזיהם. בית-ספר על-יסודי מקיף אחד נבנה והולך כבר עתה, בקרבת ירכא, לישובי הדרוזים בגליל המערבי, ובית-ספר אזורי שני לכפרי הדרוזים בגליל המרכזי, אזור פקיעין, מתוכנן לעתיד הקרוב. שני בתי-ספר אלה מוקמים בכספי קרן החינוך בארצות-הברית.

תכנית הלימודים בבתי-הספר הדרוזיים אינה כוללת את לימודי הדת והקוראן הניתנים לתלמידים מוסלמיים בבתי-הספר הערביים. הילדים הדרוזיים משוחררים מלימודי דת בכלל, מאחר שראשי העדה עמדו על כך שאין ללמד את הדת הדרוזית הנסתרת לילדים. למותר להדגיש שאילו הסכימו, היינו מוכנים לממן את שכר המורים מבלי להתערב, כמובן, בתכנית הלימודים, בקביעת המורים ובמיקום הלימודים.

בעידוד משרדנו נכתב עתה, על-ידי משכילים דרוזים, ספר לימוד על תולדות העדה הדרוזית לבית-הספר היסודי. נראה לי כי ספר זה יהיה יחיד מסוגו במזרח התיכון.

4. ידיעה בדבר הקמת רשת טלוויזיה על-ידי ההסתדרות הכללית

חברי הכנסת ש. לודנץ שאל את שר החינוך והתרבות
ביום ג' באדר תשל"א (28 בפברואר 1971):

בימים האחרונים פורסם בעתונות (לדוגמה: "הארץ" מכ"ח בשבט תשל"א – 28 בפברואר 1971) על הכנות הנעשות על-ידי ההסתדרות להקמת טלוויזיה משלה ולהפעלתה במעגל סגור.

מדיניות הממשלה, כפי שבאה לידי ביטוי פעמים רבות בכנסת, שוללת הקמת תחנות רדיו וטלוויזיה פרטיות.

רצוני לשאול:

1. האם חל שינוי במדיניות זו של הממשלה?

הי"ר ז. גבון:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. נפתח בשאלות ותשובות. אבקש את שר החינוך והתרבות לעלות לדוכן ולהשיב על שאילתות של חברי הכנסת.

1. צירוף תרגום עברי לתכניות הטלוויזיה המעודדות בערבית

חברי הכנסת מ. גז שאלה את שר החינוך והתרבות
ביום כ"ז בכסלו תשל"א (25 בדצמבר 1970):

במסגרת שידורי הטלוויזיה בשפה הערבית משודרת שורה של תכניות, כגון "זו בעייתך" וכן תכניות אחרות, שיש בהן עניין גם לצופה היהודי שאינו דובר ערבית. מאחר שלאחרונה הועלתה הדרישה לתרגום עברי לתכניות כגון אלה, הנני לשאול את כבוד:

האם מוכן כבוד השר להורות לזוגים בדבר ברשות השידור שיינתן תרגום עברי לתכניות אלה?

שר החינוך והתרבות ז. אלון:

נושא זה, כמו נושאים רבים אחרים בתחום השידור, נמצאים על-פי החוק בסמכותה הבלעדית של רשות השידור, ואין הממשלה או שר משריה מוסמכים להורות לרשות דבר לגבי.

לגופו של עניין: רשות השידור הקימה מתוכה ועדה מיוחדת, לבדיקת הנושא מכל בחינותיו. ועדה זו באה לכלל מסקנה שראוי וניתן לצרף תרגום עברי למישדרים מסוימים בערבית וכן תרגום ערבי למישדרים מסוימים בעברית. המלצות הוועדה נמצאות עתה בשלבי ביצוע, וכבר הוחל בצירוף תרגומים לשידורים שנקבעו לכך ראשונה.

2-3. התאמת תכנית הלימודים בבתי-ספר דרוזים לצרכי העדה הדרוזית

חברי הכנסת ש. ארבל-אלמוליו שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ג בטבת תשל"א (20 בינואר 1971):

בשידור בתכנית הערבית בטלוויזיה הישראלית על הכפר עוספיה נמסר, כי התלמידים והתלמידות הלומדים בבית-הספר התיכון היחידי בכפר, שהינו גם הראשון מסוגו והיחיד לילדי העדה הדרוזית, נאלצים ללמוד לפי תכנית הלימודים שנקבעה לבתי-הספר של המיעוט הערבי ואיננה כוללת שום נתונים על ההיסטוריה, ההגות והמנהגים של העדה הדרוזית.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם קיימת תכנית לפיתוח בתי-ספר תיכוניים מיוחדים לתלמידים דרוזים בריכוזים שבהם מתגוררת עדה זאת?

2. האם קיימת מגמה לקביעת תכנית לימודים מיוחדת לתלמידים הדרוזים בבתי-הספר התיכוניים, בהתחשב עם המיוחד המאפיין עדה זאת?

וב"מעריב" מיום 4 בינואר 1971 במדור קמפוס, ועוד) על תסיסה בקרב סטודנטים הלומדים לקראת תואר שני ותלמידי מחקר העובדים לקראת תואר שלישי בתחום מדעי היהדות, הרוח והחברה, והמתלוננים על העדר תנאים מינימליים (של תמיכה חמרית) המאפשרים התמסרות לעבודת המחקר (מה גם שרובם בעלי משפחות). משום כך נמשכות עבודות כאלה כ-5 שנים לתואר שני, ואף 10 שנים ויותר לתואר שלישי, ובתוצאה זה מזה פוגים רבים לאוניברסיטאות חוץ-לארץ על-מנת לזרז את קידום האקדמי.

רצוני לשאול את כבודו:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן, האם ומה יפעל השר כדי לסייע חמרית לסטודנטים הנמצאים בשלבי לימוד לקראת התארים השני והשלישי?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. בתשובות שקיבלתי משלושה מוסדות להשכלה גבוהה הנוגעים בדבר, מהאוניברסיטה העברית בירושלם, לים, אוניברסיטת תל-אביב ואוניברסיטה בר-אילן, מצטייר המצב הבא:
- יש מקרים שסטודנטים לתארים השני והשלישי ותלמידי מחקר באוניברסיטאות, ובמיוחד בתחומי מדעי הרוח, החברה והיהדות, מושכים את לימודיהם יותר מאשר משך הלימודים הרגיל, שהוא שנתיים עד שלוש לכל תואר. אך תקופות לימודים של יותר מחמש ועד עשר שנות לימוד לאחר התואר הראשון אינן שכיחות.
- אין באפשרות האוניברסיטאות להעסיק מספר רב של תלמידים לתארים מתקדמים ותלמידי מחקר, וב-מיוחד במדעי הרוח, החברה והיהדות, כאסיסטנטים, ומכאן שעליהם לחפש את פרנסתם מחוץ לאוניברסיטה. לרוב מדובר בבעלי משפחות ואין ספק, כי העובדה שעליהם לעבוד לפרנסתם, ללא קשר עם עבודת מחקר במקצועותיהם, גורמת להשהיה בהשלמת לימודיהם.
2. במסגרת מאמציו להשיג אמצעים להקמת קרן מילת לסטודנטים תיבדק האפשרות לסייע במיוחד לסטודנטים לתארים השלישי והשני.

7. שידורי החדשות ב"קול ישראל"

חבר-הכנסת ע. פינגרמן שאל את שר החינוך והתרבות ביום ג' באדר תשל"א (28 בפברואר 1971):

ביום ג' 16 בפברואר 1971 הודיע "קול ישראל" כמעט בכל מהדורות החדשות ש"מצרים השיבה בחיוב על שאלותיו של יארינג בדבר נכונות לשלום עם ישראל". וזאת עוד לפני שהגיעה לארץ ידיעה מוסמכת בנושא זה.

ביום ד' 17 בפברואר 1971 שוב הודיעו כמעט כל מהדורות החדשות כי "פרס הביעה שביעות רצון מת" שובת מצרים" וגשמתם כאילו התייחסות זאת חשובה מכל דבר אחר שקרה בהקשר זה.

לנוכח האמור לעיל, דוגמאות רבות גוספות מן העבר, של שידור ידיעות בעלות חשיבות מדינית-בטח-ונית ממדרגה ראשונה ללא בחינה מספקת של השפעתו האפשרית של שידור כזה על הציבור בארץ ועל דעת הקהל בעולם, הניי מבקש לדעת:

1. האם מצורפים לצוות עורכי החדשות בשירות

2. אם כן, האם תתן הממשלה רשיון להפעלת טלוויזיה להסתדרות?

3. אם התשובה לשאלה הקודמת חיובית, האם תתן הממשלה רשיון להפעלת טלוויזיה גם לגורמים נוספים?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. לא.

2-3. הסתדרות העובדים לא פנתה בבקשה כזו — והשאלה, לכן, היפותטית לחלוטין.

5. טענה בדבר תיאור חד-צדדי של עיירת

נתיבות בשידור טלוויזיה

חבר-הכנסת ז. המר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ג' באדר תשל"א (28 בפברואר 1971):

בעתון "הדי הדרום" מינואר 1971, וב"הצופה" מיום 5 בינואר 1971 נמסר על כך שראש מועצת נתיבות מר שלום דיגנו טוען שהמישדר בטלוויזיה (ישראל) מיום 23 בדצמבר 1971 פגע קשות בנתיבות באשר הוא עיוות את דמותה וצביגונה של נתיבות, הציג צללים והתעלם מאורות. לטענתו היה המישדר חד-צדדי ולא אובייקטיבי, דבר שנוגד את חובתה של רשות ממלכתית כמו רשות השידור. לדברי ראש המועצה שידור זה מביא להתרחקותם ולעויבתם של בני נתיבות ותושביה, שגדלו בה וקשרו בה את עתידם.

רצוני לשאול את כבודו:

1. האם נכונה הידיעה?

2. אם כן, מה היו הסיבות לכך שהטלוויזיה הציגה בנתיבות רק את הצדדים השליליים (המצויים בוודאי במקומות רבים), והתעלמה מהצדדים החיוביים (הקיימים בה), בעוד שלא נהגה כך כלפי עיירות פיתוח אחרות שהוצגו באותו מישדר?

3. מה יפעל השר לתיקון עיוות זה, שהזיק רבות לנתיבות ופגע בסיכוייה להתפתח?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

בדקתי את הנושא עם רשות השידור ולהלן תשובתה:

לשאלה 1: המישדר לא היה חד-צדדי ולא עיוות את המציאות, כי אם חשף את בעיית הנוער בעיירות הפיתוח ובין השאר גם בנתיבות.

לשאלה 2: במישדר הובאו דבריו של יושב-ראש מועצת נתיבות, שהעיד בעצמו על התופעות שגורמות לעויבת בני הנוער את העיירה.

נתגלו תופעות חיוביות בחיי הנוער והן מצאו את ביטויין במישדר.

לשאלה 3: אין לבוא בטרדנות על הטלוויזיה בגלל הצגת המציאות לאמיתה ובוודאי שתופעות חיוביות ראויים לציון בכל מקום שהן מצויות.

6. עזרה חמרית לסטודנטים המתקדמים לקראת התארים השני והשלישי

חבר-הכנסת ז. המר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ג' באדר תשל"א (28 בפברואר 1971):

בעתונות נמסר לאחרונה (בין היתר, ב"מעריב" מיום 30 באוקטובר 1970 מאמרו של פרופ' קוטשר,

הודעתו של המתלונן עברה את הפרוצדורה הנהוגה במקרים מעין אלה, והוא נענה ביום 23 בנובמבר 1970 כי תביעת הרשות לתשלום האגרה לשנת 1970 בטלה.

2. כפי שמתברר מהמקרה האמור, נגרמה הטרחה הן לאזרח והן למנגנון הגבייה של הרשות משום שהרא-שון לא הודיע בעוד מועד שאין עוד ברשותו מקלט רדיו.

3. אם מי שחדלו להחזיק מקלטים יודיעו על כך לרשות במועד הנכון, תימנע טרחה מיותרת מהם ומוז-לתם.

9. פעולת הוועדה הבין-אוניברסיטאית לקביעת סדרי רישום מרכזי לאוניברסיטאות

חבר-הכנסת ר. ארזי שאל את שר החינוך והתרבות ביום י' באדר תשל"א (7 במארכ 1971):

לפני זמן נתפרסם כי כבודו מינה ועדה, המורכבת מנציגי המוסדות להשכלה גבוהה, במטרה לבחון את האפשרות להנהגת סדר רישום אחיד לאוניברסיטאות. רצוני לשאול:

1. האם הוועדה סיימה את עבודתה?
2. אם כן, המוכן השר למסור לכנסת את מסק-נות הוועדה?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. כן.
 2. בוועדה הבין-אוניברסיטאית היו הדעות חלו-קות. שני מוסדות, הטכניון בחיפה ואוניברסיטה בר-אילן, החזיקו על התנגדותם לרישום המרכזי.
- ארבעת המוסדות האחרים הודיעו על נכונותם להשתתף בוועדה בין-אוניברסיטאית מיוחדת, שיהיה זה מתפקידה להציע תכנית רישום מרכזי, מותאמת לתנאי הארץ, תוך בדיקת המשמעות המינהלית והכספית של תכנית כזאת.

רישום מרכזי אפשרי רק אם כל המוסדות יגיעו לידי הסכם ביניהם על הקמת לשכה מרכזית לרישום. בכוננתי להעלות מחדש נושא זה לדיון בפגישתי הקרובה עם ראשי האוניברסיטאות.

10. תכנית להקמת אוניברסיטה מיוחדת לתושבי יהודה ושומרון

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר החי-נוך והתרבות ביום י"ד באדר תשל"א (11 במארכ 1971):

רצוני לשאול:

1. האם קיימת תכנית להקמת אוניברסיטה מיוח-דת לתושבי יהודה ושומרון?
2. אם כן, האם נעשו כבר צעדים לתיכנון הקמת האוניברסיטה?
3. מה דעתם של הגופים הציבוריים ביהודה ושומ-רון על התכנית?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. כן.
2. בביקורי בשכם ב-5 במארכ 1971 נפגשתי עם נציגי רשויות החינוך המקומיות מיהודה ושומרון והודעתי

השידור מומחים בתחום הלוחמה הפסיכולוגית והיחסים הבין-לאומיים, הנותנים דעתם של עריכה וניסוח חד-שות בנושאים אלה לפני שידורן וקביעת זמן שידורן?

2. האם לזכות העובדה ששידורי "קול ישראל" משמשים חומר גלם לפרשנים שונים בעולם, ובמיוחד בארצות ערב, העמיד השר את עורכי החדשות על כך, שתפקידם אינו רק מסירת ידיעות מלוקטות ממקורות שונים בעולם, אלא גם בחינת התוצאות האפשריות של צורת שידור הידיעות, תכיפותן, הדגשתן ומועדן?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

תיאור העובדות שעליהן מסתמכת השאלתה אינו מדויק. כפי שנמסר לי מרשות השידור, הרי במקרה הראשון המוזכר בשאלתה שודרה הידיעה בשתי מה-דורות חדשות מתוך 19 המהדורות היומיות, ואילו במק-רה השני ב-3 מתוך ה-19.

אשר לשאלות לגופן:

1. עורכי החדשות מקבלים מפעם לפעם שיחות-רקע ותידורן מבלי סמכא שונים בנושאים מדיניים ובטחוניים הנוגעים לעבודתם. אך אין בצוותי העורכים מה שקרוי מומחים בתחום הלוחמה הפסיכולוגית, ואם לשקול את הדבר לכל צדדיו ספק רב מאוד אם יש טעם שיהיו כאלה.

2. מקובל בשידורים אצלנו, כמו ביתר המדינות המתקונות, להביא ידיעות מוסמכות ממקורות מהימנים בעולם ובארץ. עם זאת צודק בעל השאלתה, כי בעת פירסום מידע ממקורות שונים בעולם יש להביא בחש-בון גם את ההשפעות האפשריות של פירסום מידע זה בשידורי ישראל.

8. ידיעה בדבר תביעה לתשלום אגרת רדיו

ממי שחדל מלהחזיק מקלט

חבר-הכנסת ז. המר שאל את שר החינוך והתרבות ביום י' באדר תשל"א (7 במארכ 1971):

נמסר לי שבמקרים רבים נתבעים אנשים לשלם אגרת רדיו גם כאשר כבר אין ברשותם מקלט רדיו.

דוגמה מפורטת וקונקרטית לכך מצויה במאמרה של שולמית אלון ב"לאשה" מלפני כשבועיים. שם נמסר על טרדה שנגרמה לאזרח, תוך התעלמות ממכ-תביו שאין ברשותו מכשיר רדיו, ותוך דרישות חוזרות של תוספות קנס על אי-תשלום האגרה, עד כדי טיפול עורך-דין בבית-משפט.

רצוני לשאול:

1. האם נכונה הידיעה המפורטת במאמר?
2. אם כן, האם ומה יפעל השר למניעת טרחה מאזרחים, והוצאת כספים מהם שלא כדין?
3. מדוע לא ייערכו תיקונים ברישום של המחשב, המפיץ את שמות החייבים בתשלום האגרה, עם קבלת הודעה על העדר מכשיר אצל האזרח?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

רשות השידור בדקה את המקרה ולהלן הערותיה:

1. המתלונן הוזכר במאמרה של הגברת אלון, פנה אל רשות השידור בכתב ביום 23 בספטמבר 1970 והודיע כי אינו מחזיק עוד מקלט רדיו. ההודעה על הפסקה בהחזקת המקלט נשלחה אל הרשות תשעה חודשים אחרי היום שנקבע בחוק לתשלום האגרה.

ברורות, למנהלי בתי-ספר ולרשויות מקומיות, בנרדון קבענו דרכי טיפול למעקב אחר הנושאים, ולהרחבת אמצעי מניעה המופעלים כיום, ובין השאר: צוותים בין-מקצועיים בבתי-ספר, עובדים סוציאליים לטיפול מונע בבתי-ספר, כיתות טיפוליות לילדים קשי הסתגלות, כיתות קלט לנושאים, חברות רחוב, יום לימודים ארוך, שגת לימודים מוארכת וקייטנות, הזנה וביגוד.

המשרד מקים עתה שתי מערכות אירגוניות: האחת למניעת נשירה על-ידי איתור נושאים ומועמדים לנשירה באורח אינדיבידואלי, והשנייה לפיתוח מסגרות חינוך חדשות מתאימות בשביל הנושאים.

נעשים עתה סידורים להבטיח מסגרות לימוד מיוחדות לכל התלמידים שאינם מסוגלים להיקלט במערכת החינוך הרגילה.

12. הוספת זמן לתכניות בלשון הערבית

המשודרות בטלוויזיה

חבר-הכנסת נ. אליעד שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ד באדר תשל"א (11 במרס 1971):

לפי ידיעה שנתפרסמה לאחרונה בעתונות, הוחלט להוסיף חצי שעה לזמן המוקצב מדי יום ביומו לשידור התכנית הערבית בטלוויזיה הישראלית.

אבקש לדעת:

- א. האם הידיעה נכונה?
- ב. האם נקבע מועד למימוש התוספת האמורה ומה הוא מועד זה?

שר-החינוך והתרבות נ. אלון:

- א. כן.
- ב. ביצוע החלטה כזו מחייב הכנות מדוקדקות, ואלה תובעות זמן. התוספת נמצאת עתה בשלבי הכנה והיא נועדה לשידור החל בחודש נובמבר השנה. אגב, בינתיים מופעלת ההחלטה להוסיף בהדרגה תרגום ערבי למישרדים מסוימים בעברית, דבר שיוסיף אף הוא למ- שך הזמן שמשרתת הטלוויזיה את הצופים שלשונם ערבית.

13. תכנית להקמת אוניברסיטה ערבית בשכם

חבר-הכנסת ג. האונגר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד באדר תשל"א (21 במרס 1971):

בביקורו בשכם, בשבוע שעבר, הבטיח שר החינוך והתרבות לסייע בהקמת אוניברסיטה ערבית בעיר זו, במידה שערכי יהודה ושומרון יתנו את ידם לכך.

שאלותי הן:

- א. האם קיימת מגמה או החלטה בממשלה לסייע בהקמת אוניברסיטה ערבית בשכם?
- ב. מתי, לדעת שר החינוך והתרבות, אפשר יהיה להגשים תכנית כזו?
- ג. האם בעבר ניסו כבר גורמים רשמיים להציע תכנית להקמת אוניברסיטה כזאת ונתקלו באדישות ערבי יהודה ושומרון?

שר-החינוך והתרבות נ. אלון:

- א. כן.
- ב. כאשר נציגי רשויות החינוך המקומיות ביהודה ובשומרון יבקשו זאת.

להם כי אם יבקשו היתר להקמת מוסד להשכלה גבוהה אענה בחיוב.

מספר-מקבלי תעודות הבגרות הגיע ל-4,584 ביהו"ד ושומרון ול-6,807 ברצועת עזה. קיים צמאון גדול להשכלה. האוניברסיטאות בארצות השכנות מקבלות אחוז קטן מבוגרי בתי-הספר העל-יסודיים. משפחות רבות מתקשות לממן את לימודיהם וקיומם של בניהם בחוץ-לארץ ויש לדעתי צורך בהקמתה של אוניברסיטה כזו, אך כאמור היא יכולה לקום רק ביזמתם וברצונם של תושבי יהודה ושומרון.

3. דעותיהם חלוקות; יש המצדדים ויש המסתייגים מטעמים מדיניים. קרוב לוודאי, שבקרוב אקבל את תשובתם בנרדון.

11. נשירת תלמידים מבתי-ספר יסודיים

ועל-יסודיים

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלנו שאלה את שר החינוך והתרבות ביום י"א באדר תשל"א (11 במרס 1971):

בעקבות הפירסומים השונים שהיו בעתונות על ממדי הנשירה של תלמידים מבתי-ספר יסודיים ועל-יסודיים וההשלכות של תופעה זו על עבריינות הנוער, רצוני לשאול:

1. כמה נערים בגיל חינוך חובה נשרו מבתי-ספר יסודיים בשנת הלימודים 1969/70?
2. כמה תלמידים נשרו מבתי-ספר על-יסודיים?
3. מה היו הגורמים לנשירה?
4. מה היתה התפלגות הנושאים בהתאם לארץ המוצא של ההורים?
5. מה הן הפעולות שנעשו כדי לצמצם את ממדי הנשירה?

שר-החינוך והתרבות נ. אלון:

1. עוד אין נתונים מדויקים לשנת 1969/70. בש- נים קדמות כ-1.6% מכלל הילדים גילאי 6 עד 13 לא למדו בבתי-ספר. בכיתות ו', ז', ח' היתה נשירה של כ-7% מכלל התלמידים.
2. בשנת 1969/70 למדו 72.5% מבין גילאי 14 - 17. השואלת הנכבדה תמצא עניין לדעת, כי שיעור למידה זה הוא אחד מהגבוהים בהשוואה למדינות אירופיות רבות.
3. מתוך 42,000 תלמידים, לערך, שהחלו בתשכ"ז בלימודיהם בחינוך העל-יסודי, בפיקוח משרד החינוך והתרבות, סיימו י"ב כיתות 20,500, ומסלולים תלת- שנתיים עוד 4,500 תלמידים, דהיינו נשירה של 40% מבין תלמידי בתי-ספר תיכוניים של בוקר בלבד, שהחלו בלימודיהם בתשכ"ז, סיימו י"ב כיתות 62%.
4. גורמים סביבתיים ואישיים רבים משפיעים על הנשירה ממערכת החינוך. הנשירה עצמה היא בעיה סוציאלית, חינוכית, סביבתית, משפחתית ואישית, ואיננה תלויה בבית-הספר בלבד.
5. אין נתונים מדויקים, הרוב המכריע הם בני משפחות מעוטות הכנסה.
6. בשנת הלימודים הנוכחית ייעלנו את הפיקוח על הנשירה ועל היעדרויות מבתי-ספר. עיבדנו הנחיות

עוד מוסר העתון, כי מלבד אותו סטודנט תוקפן התגורר שלא כחוק באותם מעונות שני חברים אמריקאים נוספים של "הליגה להגנה יהודית".

אבקש לדעת:

1. האם הידיעות הנ"ל נכונות?
2. האם קיבל משרד החינוך דו"ח מוסמך על כך ממקור כל שהוא?
3. האם ציווה משרד החינוך לערוך חקירה בנידון, ואם כן, מה היו התוצאות?
4. האם יש בדעת השר לנקוט צעדים שימנעו הטלת טרור מסוג זה במקפוסים ובמעונות סטודנטים?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

משרד החינוך והתרבות לא קיבל ואינו צריך לקבל שום דיווח. הנושא נמצא בתחום טיפולה של המשטרה ויש להפנות את השאלתה לשר המשטרה.

17. הנחיות יסוד לחינוך הערבי בישראל

חבר-הכנסת ר. ארזי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד באדר תשל"א (26 במארס 1971):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

מה הם עיקרי ההמלצות של הוועדה בראשותו של סגן שר החינוך והתרבות, מר א. ידלין, בדבר התווית מגמות היסוד בחינוך הערבי בישראל וכיצד יש בידי משרדו לבצע את ההמלצות שאושרו על-ידי כבודו?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

בתחילת מאי 1970 מיניתי ועדה בראשותו של שר אהרן ידלין, כדי שתבדוק מחדש את תכנית הלימודים בבתי-הספר הערביים. ב-15 בפברואר 1971 אישרתי את המלצות הוועדה כהנחיה לפעולה.

עיקרי קווי הפעולה הם כלהלן:

- (א) חינוך על ערכי השלום.
- (ב) חינוך לנאמנות למדינה על-ידי הדגשת האינטרסים המשותפים לכל אזרחיה ותוך טיפוח הייחוד אשר לערביי ישראל.
- (ג) הקניית ערכי תרבות ערביים, ישראלים ואוניברסליים.

(ד) גיבוש תכנית המיועדת להקל על קליטה חברתית וכלכלית.

(ה) חינוך הבת לעצמאות ולשיפור מעמדה. הוועדה המליצה גם להיענות לבקשותיהם של הדרוזים והצ'רקסים המעוניינים בתכניות לימודים מיוחדות להם.

צוותים של מומחים, יהודים וערבים, עוסקים בגיבוש תכניות מפורטות לביצוע ההמלצות.

היו"ר ג. נבון:

חברי הכנסת, הייתי שמח אילו אפשר היה להתחיל מיד בסעיף הבא בסדר-היום: הצעות לסדר-היום, אבל אני רואה ששר החינוך לא הגיע. אני מצטער מאוד שלא ראה מקום להגיע בזמן ולפיכך אני מפסיק את הישיבה לרבע שעה.

ג. היוזמות היו תמיד מצד גורמים ערביים. גם הרתיעה מהיוזמות באה מצדם.

14. נתונים על השכלה על-יסודית וגבוהה בקרב חושבי השטחים המוחזקים

חבר-הכנסת ר. ארזי שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ד באדר תשל"א (11 במארס 1971):

אבקש לדעת:

1. מה היה מספר התלמידים שסיימו את בתי-הספר העל-יסודיים בשטחים המוחזקים בכל אחת מהשנים 1968, 1969 ו-1970?
2. מה מספר גורגי בתי-הספר התיכוניים — תושבי השטחים המוחזקים, הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה בארצות הערביות השכנות?
3. מה דעתו של משרד החינוך על ההצעה שהועלתה, בדבר הקמת אוניברסיטה בשטחים המוחזקים?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. רצועת עזה: ב-1968 — 3,694; ב-1969 — 5,109; ב-1970 — 6,857. יהודה ושומרון: ב-1968 — 3,096; ב-1969 — 4,860; ב-1970 — 6,266.

2. ברשותנו מצויים נתונים לגבי רצועת עזה בלבד. במצרים לומדים 1,031 תלמידים. בשאר ארצות ערב 420 תלמידים. סך-הכל 1,451 תלמידים.

בעתיד הקרוב ייצאו 1,936 תלמידים ללמוד במצרים, 200 לסוריה ו-500 ללבנון.

3. ראה תשובתי מהיום לשאלות של חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלני וחבר-הכנסת האוניה, באותו עניין.

15. התרגום בטלוויזיה הישראלית

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד באדר תשל"א (21 במארס 1971):

כפי שמפרסם "העולם הזה" בגיליון מספר 1748, פנו עשרות צופים ערבים לטלוויזיה הישראלית בבקשה שיצורף תרגום לערבית לתכניות העבריות.

מתוך הנחה כי תרגום זה בכוחו להגביר את ההתקרבות בין שני העמים בארץ, אבקש לדעת:

מה היא מדיניות התרגום בטלוויזיה הישראלית?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

רשות השידור החליטה לאחזנה להוסיף בהדרגה תרגום ערבי למישדרים בעברית ותרגום עברי למישדרים בערבית. ההחלטה נמצאת עתה בשלבי ביצוע, ובימים האחרונים כבר הוחל בהקנת התרגומים הראשונים בשתי השפות.

16. תקיפת סטודנטים על-ידי חבריהם במעונות הסטודנטים בחיפה

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד באדר תשל"א (21 במארס 1971):

"מעריב" מיום 15 במארס 1971 מוסר, כי השתתרה "אוירת טרור" במעונות הסטודנטים ברוממה בחיפה, עקב התנפלות של סטודנט אמריקאי, חבר "הליגה להגנה יהודית", על סטודנט שמאלני מצרפתי.

ב. הצעות לסדר-היום

1. הסדר ביניים והנסיגה מן התעלה

במה זו: אפילו מילימטר לא נוזל ללא חוזה שלום. כמה פעמים אמרו דוברי מפ"ם דברים אלה: מילימטר לא נוזל; כמה מילימטרים יש בעשרה קילומטרים? וכמה יש ברוחב-לב מעבר לאותם עשרת קילומטרים?

בשמונה החודשים האחרונים שמענו הרבה פעמים את המלים "בשום אופן לא", בעיקר מפי ראש הממשלה, ואחרי הודעה פסקנית כזאת, מוחלטת שכזאת, תמיד בא שבר. הנה הגענו לשבר הזה של הכלל הגדול המעוגן במשפט הבין-לאומי: באין חוזה שלום מקיימים את המצב כפי שנוצר עם הפסקת-האש — הכלל הגדול שאיחד את כל האומה. ודאי שהיו ויהיו חילוקי דעות בינינו לגבי מה שצריך להיות כתוב בחוזה השלום, אבל אינני זוכר מקרה בתולדות המדינה שהאומה היתה כל-כך מאוחדת כמו בעניין זה. אולי סיעה אחת בלבד לא נתנה ידה; כל שאר הסיעות הסכימו לאותו כלל. ואתם שברתם אותו ללא שמכות, בניגוד להתחייבותכם, בניגוד להחלטת הכנסת, בניגוד לחוק.

אתם אומרים: אנחנו ניסוג עשרה קילומטרים או יותר מתעלת סואץ, אבל לא נסכים לחציית התעלה על ידי חיילים מצריים. מן הלאו משתמע הן: טכנאים — כן. מה יביאו הטכנאים? דחפורים ועוד מיני כלים. מי שרוצה לדמות את עצמו, יעשה כן. הם, כולם, יהיו חיילים. אבל אם באים אורחים, ביניים מוכרחים להיות כמה גנבים. צריך לשמור עליהם. מי ישמור עליהם? שוטרים. שר החוץ, האם כל-כך קשה להלביש חיילים במדי שוטרים? אבל אם תשאל אותי פה למי יש הנסיון בכך, לא אשיב. בוועדת החוץ והבטחון אתן לך תשובה. שר אימרה: כאשר מישוהו מרמה את רעהו, אשם המר-מה; אבל אם התרמית נשנית, אשם המרומה. האין לנו נסיון בתרמית המצרית-הירדנית הזאת? האין אדם בעל שכל פשוט מבין שכאשר נוזל מקו הפסקת-האש באין חוזה שלום, יקימו המצרים ראש-גשר בגדה המזרחית על-ידי טכנאים, שוטרים וחיללים? הם יעבירו בהסוואה, בכסות הליל, כלים שונים, לרבות כבדים, כפי שהזינו טילים בכסות הליל. מי לא מבין דבר זה? אבל אתם מסכימים לכך. התחייבתם לזה לא רק באין חוזה שלום, אלא ביש מצב מלחמה. ההבדל איננו בלתי-חשוב. איך התחייבתם בכך? היתה הצעה, כפי שקראנו, בממשלה, שתמורת אותה נסיגה באין חוזה שלום נתבע הודעה מצרית שתם מצב המלחמה בין מצרים לבין ישראל. קודם כל הלך שר החוץ אל הציבור והסביר שזאת תביעה בלתי-סבירה, כאילו קהיר איננה יכולה לומר שזאת תביעה בלתי מתקבלת על הדעת, כאילו וושינגטון אינה יכולה לומר זאת. ההצעה ההיא נפלה. הסתפקתם בתביעה שהמצרים יתחייבו בקביעת הפסקת-אש ללא הגבלת זמן ובאי-חידוש האש. משמע, ביועצין ובמפורש אישרתם שיוסיף להיות בינינו לבין מצרים מצב מלחמה, דבר אשר לא הסכמנו לו שמונה-עשרה שנים תמימות. לכך כמובן יש ואלוהי גם תהיה השלכה מבחינת השיט הפשטי בתעלת סואץ בהתאם לאמנת קושטא משנת 1888. המצרים, גם באיגרת לפני חודשים ליארינג, הצמידו אותה לחובש שיט לאגיות ישראליות. על-פי זה אמרו שהואיל וקיים מצב מלחמה בינם לבין ישראל, יש להם זכות, על-פי אותה אמנה,

היו"ר י. נבון:

חברי הכנסת, הנני מחדש את ישיבת הכנסת. אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעות לסדר-היום. ראשונה, הצעתו של חבר-הכנסת בגין: הסדר ביניים והנסיגה מן התעלה. בבקשה, חברי-הכנסת, בגין.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. האם תשתלט עלינו הפקרות שלטונית? האם מן הבית הזה, הרשות המחוקקת בישראל, תינטל הסמכות החרותה בחוק על-ידי רשות מבצעת הנוהגת בהטעייה ובשרידות? האם דבר ישראל יהיה למשל ולשנייה, אמינותו — ללעג ולקלס? במאוס ובדצמבר 1969 החליטה הכנסת לא-מור: באין חוזה שלום תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב כפי שנוקבע עם הפסקת-האש. הממשלה שוברת את ההחלטה הזאת של הכנסת. היא מנהלת משא-ומתן, במישרין עם אמריקה ובעקיפין עם מצרים, לפי באין חוזה שלום לא תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב כפי שנוקבע עם הפסקת-האש. זוהי הפרת חוק יסוד של המדינה. חברי הממשלה בהיכנסם לתפקידם מתחייבים לקיים את החלטות הכנסת. על-ידי פעולתה של הממשלה בשבועות האחרונים מפירים חברי הממשלה את החלטות הכנסת.

שמענו טענה: לא החלטנו על נסיגה שכזאת; אנו רק מבררים נתאים שאולי יאפשרו לפי הכרתנו. לא החלטתם, אבל התחייבתם בנסיגה שכזאת.

אברהם עופר (המערך, עבודה-מפ"ם):
את זה הכנסת אישרה.

מנחם בגין (גח"ל):

והא ראייה: ביקשתם מאת נשיא ארצות-הברית, מאת ממשלת אמריקה, להחיל את הודעת הנשיא מיולי אשתקד על הקו החדש לאחר הנסיגה מהקו הקיים. אנו חיים, חברי הכנסת, בעידן של נייירות — מטבע נייך; הודעה נשיאותית ניידת. אפשר להזיז גם את ההודעה של הנשיא. מזויזם את הקו. על הקו החדש תחול הודעה. אפשר לחזור על תרגיל כזה פעם נוספת. האמריקאים מסכימים, מדוע לא? ההודעה תהיה ניידת. ברור לכל בר-בי-רב שאם מבקשים מהנשיא להזיז את הודעתו לגבי הקו החדש, התחייבתם לנסיגה מהקו הקיים באין חוזה שלום.

אין ספק שאילו היה קיים בישראל בית-דין קונסטיטוציוני, או אילו היתה לבית-המשפט העליון שלום סמכות של בית-דין כזה, הייתם נתבעים לתת את הדין, חברי הממשלה, בפני שופטי ישראל, על הפרת החלטת הכנסת, על הפרה גסה וחמורה של חוק יסוד, הפרה הזורעת דמורלוזציה בציבור, כי אין כממשלה החייבת להקפיד על קיום החוק, והיום היא נותנת דוגמה של הפרה. אבל — אין. לפיכך נביא אתכם היום אל משפט של דעת הקהל בישראל. כמה פעמים אמרת, שר החוץ, מעל במה זו, שבאין חוזה שלום לא נוזל משום מקום בקווי הפסקת-האש? כמה פעמים אמרת זאת גם מעל במת האו"ם? כמה פעמים אמרה ראש הממשלה מעל

אתם כולכם מוכנים לתת יד לכך שההתחייבות הציבורית הזאת בפני שש-מאות אלף בוחרים תושם לאל; ביועדן מטפלים אתם באי-קיום במלואו של המצב כפי שנוצר עם הפסקת-האש, באין חוזה שלום.

מה יועיל הפילפול? זו הטעיה. העיני אנשים תנקרו? האינכם מבינים שלעם הזה יש הבנה בדברים יסודיים כאלה?

יש לנו מפלגה בקואליציה, אין נוחה ממנה — ל"ע. אני קורא מתוך המצע שלה: "באין שלום אין להסכים לכל תזווה מקווי הפסקת-האש". כל תזווה. התחייבתם בפני הציבור. איך תפרו אמונים לעיני כל ישראל?

משום כך, אדוני היושב-ראש, בהעלותי את הסוגיה החמורה הזאת בפני הבית ובפני האומה כולה, שבירת התחייבות, פגיעה בחוק, הפרת אמונים, אין לי אלא לומר זאת לממשלה: אתם חייבים להתייצב לפני נשיא המדינה ולהודיע לו על התפטרותכם. אין לכם עוד שום זכות מוסרית להוסיף ולנהל את ענייני האומה. החזירו את המנדט לעם, כי מעלתם בו.

2. יזמה ישראלית לפתרון שלום למשבר המזרח-תיכוני

הגורסת "שום נסיגה", כי מדיניות זו תבודד אותנו כליל בזירה הבינ-לאומית, ובסופו של דבר תחליש את כוח עמידתנו במערכה, הן במדיניות והן בצבאית.

ביקורתי, אדוני היושב-ראש, על הממשלה אינה משום שהיא נענית לניהול משא-ומתן על הסדרים מדיניים. גם לא משום שהיא דוחה תכתיבים זרים ועוינים כגון תכתיבו של סאדאת בדבר נסיגה מכל השטחים לקויים של ה-4 ביוני 1967 ובדבר החזרת כל הפליטים לפי רצונם ולא לפי פתרון מוסכם. ביקורתנו נמתחת על הממשלה משום שהיא מנהלת מדיניות של תגובה ולא מדיניות של יזמה. ודאי שאנחנו צריכים לדחות את נסיונות התכתיב מצד סאדאת, מצד יארינג ומצד רוג'רס, אבל צריך היה ללוות את תשובתנו השלילית בתכנית חיובית, ביזמה ישראלית שתמחיש באופן מעשי את המאמץ העליון של ישראל לכינון הסכם בין העמים, ותוכיח בעליל כי מגמת פנינו היא לגבולות של הסכמה הדדית, לגבולות של בטחון, לגבולות של שכנות טובה, ולא לסיפוח שטחים לשם התפשטות טריטוריאלית. תבל מאוד שזה לא נעשה עד כה. בעינינו זה מחלל רציני. אולם עדיין לא מאוחר מדי להעמיד את ממשלות ערב ואת הגורמים הבינ-לאומיים לפני הצורך להגיב על יזמה ישראלית, על תכנית ישראלית לא רק לגבי הנוהל, אלא גם לגבי התוכן, כיצד צריך ואפשר להגשים את החלטת 242 של מועצת הבטחון לפי תפיסתנו אנו, לפי הבנתנו אנו.

משלושה טעמים נראה לנו הדבר דחוף. ראשית, מתחולל מאבק פנימי במחנה הערבי כולו, לא רק בירדן, בין הצבא ובין המחבלים הפלשטינאים, ולא רק במצרים, בין הממנות המוגדות בצמרת השלטת, אלא במחנה הערבי כולו. למאבק זה יש, בין השאר, גם משמעות לגבינו — בעד או נגד חידוש המלחמה בישראל. מחובתנו לעודד את אלה במחנה הערבי שנפגש קצה במלחמה אומללה זו, ולקדם אותם על-ידי יזמתנו אל "סאלם" שמוכנו גם "סולח".

לא לתת לאניות נושאות דגל ישראל לעבור בתעלה. אבל לכך יכולנו להמתין.

מה שביטניים ברור הוא, כי ביועדן ובמפורש אישר-תם שיוסיף להיות קיים מצב מלחמה בינינו לבין מצר-ים. ובמצב מלחמה עוברים קו שכזה, שעליו הכריזו כל יודעי-דבר שהוא הטוב ביותר, הבטוח ביותר, המבטיח ביותר? הפסקת האש עלולה בכל יום להיפסק. מצב המלחמה קיים. שמענו מפי ראש הממשלה, סגן ראש הממשלה, שר הבטחון, שר החוץ, כל חברי הממשלה: אין קו הגנה יותר טוב בתנאים של מצב מלחמה מאשר קו הפסקת-האש לאורך התעלה. ואתם עוברים קו כזה בתיתכם ידכם להכרה שיש מצב מלחמה בינינו לבין מצרים?

ומה באשר לציבור? הרי סוף כל סוף צריך לקיים התחייבויות בפני עמנו. עד אנה נגיע בדמורליזציה הציבורית? מצע אינו מצע, הודעה אינה הודעה, התחייבות אינה התחייבות. הנה אני קורא מההמצע של המע-ר, מפלגת העבודה הישראלית — מפלגת הפועלים המאוחדת: "באין חוזה שלום יוסיף ישראל לקיים במ"לוא את המצב כפי שנקבע עם הפסקת-האש." הרי

הי"ר י. נבון:

הצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת סנה: יזמה ישראלית לפתרון שלום למשבר המזרח-תיכוני.

משה סנה (מק"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בעיני חברי-הכנסת בגין נקודת המוצא ואבן הבוחן הן — שלילת הנסיגה. בעיני נקודת המוצא ואבן הבוחן הן — חיוב השלום. אני מוסיף ואומר: באין שלום — אין נסיגה; אך למען הסכם שלום כדאי וכדאי לסגת לגבולות ההסכם, לגבולות השלום.

ומכאן גם היחס להצעת הסדר החלקי בדבר פתיחת התעלה. מכיון שההסדר כרוך בנסיגה, הוא פסול בעיני חברי-הכנסת בגין מלכתחילה. יחסי לעומת זאת מותרת. הסדר חלקי, העשוי לקרב את השלום — רצוי. הסדר חלקי המכשיר את הקרקע למלחמה — לא יקום ולא יהיה. אם זה צריך להיות הסדר שיפתח את השיט בתעלה סואץ לכל הציים שבעולם ורק לצי הישראלי לא; אם זה הסדר שיחייב אותנו לנסיגה ולא יחייב את מצרים להפסקת אש בלי הגבלת זמן; אם זה הסדר שיוציא את הצבא הישראלי מהקוים ומהעמדות, כדי שצבא אחר יעבור ממערב לתעלה מזרחה; אם זה צריך להיות הסדר חלקי שידרוש מאתנו התחייבויות מראש לנסיגה מלאה כדרישת סאדאת — כי אז אין זה הסדר חלקי, אלא אסון מלא. אולם אם הסדר פתיחת התעלה יהא כרוך בהפסקת אש מתמדת, בחופש שיט ישראלי, באיסור העברת צבא מהגדה המערבית לגדה המזרחית, ובידיעה מפורשת שכל נסיגה מעבר להסדר זה מותנית בהסכם גבולות ובהסכם שלום — כי אז עשוי הסדר כזה להכין את הרקע ואת האווירה להתפתחות אל הסדר שלום מלא.

על כן צריכים אנו, לפי דעתנו, לנהל את המשא-ומתן, ולנהל בתקיפות ובגמישות גם יחד. אין אנו יכולים לקבל את המדיניות השלילית הסרבנית והעיקשת,

ביותר. מקור כוחה של הממשלה, מבחינה משפטית, הוא אחד ויחיד; מקור כוחה של הממשלה, כל עת כהונתה — הוא אמונה של הכנסת.

יעקב נחושתן (גח"ל):
על סמך קווי היסוד.

שר-החץ א. אבן:

וכל עוד אמון זה קיים — סמכות הממשלה היא בלתי-מעוררת.

לפי דבריה של חוות-דעת משפטית מוסמכת מאוד, המונחת לפני: "קווי היסוד אינם בגדר חוק. הם סיכום המגמות המדיניות ותכניות הפעולה שהתוותה לעצמה ממשלה המתייצבת לפני הכנסת ומבקשת אמונה. הבעת האמון אינה הופכת את קווי היסוד לחוק, אלא הם נשארים בגדר מצע שלאורו —

יוסף סרלין (גח"ל):

איש לא טען זאת. זה לא חוק. זו החלטה.

שר-החץ א. אבן:

— מחליט חבר הכנסת אם להרים ידו בעד או נגד הממשלה.

משפטים שלקחתי אתם דברים מתקשים להאמין שהטענה הזאת של העדר סמכות הכנסת מועלית ברצינות ובכבוד-ראש.

יוחנן בדר (גח"ל):

כל עוד יש לממשלה רוב היא יכולה לצפצץ על כל העולם.

שר-החץ א. אבן:

חברי הכנסת, אתם רשאים לשלול מהממשלה את אמונכם אפילו פעולתה הולמת כל תג וכל אות של קווי היסוד, ואתם רשאים לקיים את אמונכם בממשלה אפילו תנקוט פעולה שלא הובאה בחשבון בעת ניסוחם של קווי היסוד. מי שמעורר שאלה לגבי הסמכות התחקית של הממשלה חייב לשאול את עצמו, לא אם הממשלה נמצאת דבקה לקווי היסוד, אלא אם הכנסת מקיימת או מבטלת את אמונה בה.

עלי להודיע שהממשלה רואה את אמונה של הכנסת בה כשריר וקיים. היא זכאית לראות כך את המצב. כל עוד לא הוכח כי אמונה של הכנסת סר מעליה. אני מרשה לעצמי להניח, שאילו היה חבר-הכנסת בגין סבור ומשוכנע שהממשלה איבדה את אמונה של הכנסת עקב מאמציה לברר פתח אפשרי זה לקראת השלום, כי אז לא היה מהסס להעמיד את הנחתו זו במבחן של הכרעה, תוך מילוי אחריותו כנציג האופוזיציה. אין לי שום תלונה על פעילותו של חבר-הכנסת בגין כנציגה הראשי של האופוזיציה. אני מאחל לו אריכות ימים במילוי תפקיד נכבד זה. אך אין הוא מוסמך לומר מה חוקי ומה לא חוקי.

מנחם בגין (גח"ל):

תרשום הפסקה של שלוש שנים באריכות ימים זאת.

שר-החץ א. אבן:

לא נוכל להסכים שהוא יקבע מה החוק ומה אינו החוק, ולא נוכל להסכים לדוקטרינה תחקיתית אשר קבלתה היתה גוזרת על הממשלה שיתוק וקפאון ללא שום אפשרות לברר, לבדוק או להעמיד לבחינה ולביקורת

שנית, אנחנו שומעים איומי מלחמה חדשים לבקרים מפי שליטי ערב. אינני אומר שיש להתייחס ברצינות לכל תאריך של פתיחת המלחמה שהם מכריזים עליה, אבל אין גם להתייחס באמון מופרז להודעותיהם על דחיית המלחמה. לדעתי צריכה ישראל להגיש בהקדם אלטרנטיבה למלחמה — תכנית מפורשת ומפורטת של פתרון מוסכם לכל השאלות השנויות במחלוקת. איומי מלחמה אלה אינם מפחידים אותנו, אבל אנו סבורים כי מוטב פשרה מאשר מלחמה, כי מוטב פשרה מאשר נצחון צבאי נוסף. עלינו להציג דגם ישראלי של פשרה הוגנת, של הסכם הוגן בין העמים.

שלישית, אנחנו חייבים, על-ידי יומת השלום שלנו, להנחיל מכה על אלה המבקשים לבדוד אותנו. אפילו לשש מדינות השוק המשותף במערב אירופה הגיע המסע בבידודה של ישראל. הם, אשר אינם יכולים להגיע להסכם ביניהם על השער הנייד של מטבעותיהם, הם עומדים להגיע להסכם על החול הנודד של המדיניות הגוליסטית הכושלת במזרח התיכון.

שר-החץ א. אבן:

זה עדיין לא ודאי.

משה סנה (מק"י):

הלוואי. הרי אתה התרית מפני אפשרות כזאת, אם אינני טועה.

אחרי דה-גול לא הלכו; אני מלא תמיחה: האם אחרי האפיגון של דה-גול יילכו? בכל אופן, עצם הסכנה הזאת היא אות אשר מתרה ומוזהר אותנו מפני סכנת הבידוד, אם לא נצא באופנייה מדינית של שלום, לפי תכנית ישראלית המביאה בחשבון גם את האינטרסים הבטחוניים של ישראל, גם את הזכויות של עמי ערב וגם את הציוויים של דו-קיום בשלום באזור ובעולם. כוונת הצעתי לעודד ולורו יומה כזו מצד ממשלת ישראל.

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לשר החץ.

שר-החץ א. אבן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הממשלה רואה את עצמה מוסמכת על-פי החוק, וכן על-פי עקרונות מדיניותה, לקיים את הבירורים המתנהלים עתה על אפשי-רות של הסכם מיוחד לפתיחת תעלת סואץ. היא דוחה דחייה נמרצת ובלתי-מסוייגת את כל מערכת הטיעון שהושמע זה עתה. היא דוחה את הטיעון המשפטי והיא דוחה את הטיעון הבטחוני-מדיני במרץ שווה וללא משוא פנים.

כפי שהודעתי בפומבי, אין בכוונת הממשלה להתחייב לשום הצעה, או לתת את ידה לשום הסכם, בלי להעמיד את השאלה להכרעתה של הכנסת. עובדה זו הובהרה היטב לכל אלה שאנחנו מבררים אתם את הסיכוי של הסכם לפתיחת התעלה. אך בדיקת הנושא, כדי להסיק אם הצעה מעין זו תשרת את מטרות מדיניותה של הממשלה, היא בגדר סמכותה. יתר על כן, ההבטחה החגיגית אשר הבטיחה הממשלה לעם ולכנסת, לחתור במיטב מאמציה לסיום המלחמה ולקידום השלום, מחייבת אותה למצות עד תום את בירור האפשרות הזאת. היא היתה לוקה במתחל חמור אלמלא פעלה כפי שהיא פועלת וכפי שהיא מתכוונת לפעול.

הבחינה המשפטית, חברי הכנסת, אינה מסובכת

חמה לשלום, על זכותה היסודית לבטחון קיומה, על נסיגה בעמידה נגד תוקפנות ואיומים, ועל העובדה שעצם היענותה להחלטת מועצת הבטחון 242 הושגה עקב הבטחות מפורשות וברורות כי היא מאפשרת משא-ומתן טריטוריאלי ואינה דורשת פינויים של כל השטחים המוחזקים מאז יוני 1967.

והנה בעצם הימים שבהם התנפצה שליחות יארינג אל סלע העקרון הזה של ההתחייבות המוקדמת, השמיע נשיא מצרים ב-4 בפברואר את הצעתו לפתיחת תעלת סואץ בנפרד מהסכם שלום כולל. ב-9 בפברואר הדיעה ראש הממשלה בכנסת שישראל מוכנה, כפי שהיתה מאז 1967, לשתף פעולה כדי לפתוח את התעלה לשיט לכל המדינות, תוך כדי צימצום המעבר הצבאי וחיזושים של חיים לכלכלים תקינים. לימים התברר כי ממשלת מצרים וממשלת ישראל, למרות חילוקי הדעות הרבים הקיימים ביניהן, רואות ברכה בבירור אפשרות זו. הן מגולות נכונות לקבל את שירותיה הטובים של ממשלת ארצות-הברית להבהיר עקרונות ועמדות של שני הצדדים.

לפי כמה שביעות הגדירה ממשלת ישראל את העק- רונות שלפיהם תהיה אפשרות לפתוח את תעלת סואץ בלי לפגוע במעמדה הבטחוני והמדיני של ישראל או של מצ- רים. בהגיעו לישראל מכריז שר החוץ של ארצות-הברית כי זהו אחד הנושאים שהוא מוכן להקדיש להם תשומת- לב ופעולה גושפית. ואמנם סוגיה זו דוונה בהרחבה ובמפורט בשיחות הענייניות והתכליתיות שקיימנו אתה, ראש הממשלה והשרים המופקדים על ענייני מדיניות ובטחון.

מאז — לאמור: ביומיים האחרונים — היו שלבי בירור נוספים בין ארצות-הברית ומצרים. אנו מצפים לקבל בקרוב מידע על כיוון ומשמעותן של אותן שיחות שהתקיימו בקהיר. מתברר כי יש עדיין רוח חיים בסיכוי הזה, אם כי הסכם איננו ודאי, ומכל מקום איננו קרוב. ורושם זה שהעניין יש בו רוח חיים עולה גם מהדיום וידיעות שנתקבלו מארצות-הברית.

חברי הכנסת, ברור כי ממשלת מצרים יהיה יתרון לאומי חשוב בפתיחת תעלת סואץ לשיט ובחידושו של דופק החיים הכלכליים ששותק מאז ועקב המלחמה. עיננו איננה צרה ביותן הזה או ברווח שינבע לכמה מדינות אחרות מהפעלתו של עורק ציבורי זה. במה דברים אמוי- רים? ככל שמדובר בפתיחת התעלה ובהרחקה כלשהי של צבא ישראל מהקו הנוכחי, הרי מתעורר הכרח בשמירת מעמדה הבטחוני והמדיני של ישראל שלא יפגע. מדובר קודם כל בצורך להבטיח בצורה יעילה וללא הגבלה את אי-יחידוש האש. שהרי אם היא תחדש, נגד רצונו ותקוותה, מוטב שנעמדם בה, כזכותה, על יסוד הקווים הנוכחיים. מדובר בצורך להבטיח הלכה למעשה ששום צבא, מצרי או אחר, לא ייכנס לאזור שממזרח לתעלה. שהרי המגמה היא הורדת מתח הקירבה בין הצבאות ולא הגברתו וחיידו. המדובר בצורך שנבטיח קיומם התקין של נכסים בטחוניים חשובים שנוצרו ונבנו לחוף התעלה; המדובר בכך שכל הרחקה שיוסכם עליה מקו התעלה לא תפורש או תנוצל כמנוף להשגת שום נסיגה אחרת שלא במסגרת הסכם שלום וקביעת גבול שלום מוסכם. לשון אחרת: אסור שהסכם מעין זה יחייב אותנו לשום דבר שאינו כתוב בו או שאינו מוסכם עלינו, או שיגביל במשהו את חופש המשא-ומתן שלנו. מדובר בכמה בעיות בטחוניות נוספות המחייבות טיפול מדוקדק בהקשר הנדון.

שום רעיון חדש העשוי לקדם אותנו במעט או בהרבה לקראת השלום. והרי אותם קווי יסוד, שעליהם מסתמך חברי-הכנסת ביום, תובעים מהממשלה לא להמתין לשי- לום, לא להתפלל לבואו, לא לרצות בקידומו — ובוודאי לא לפנות עורף לכל אפשרות לבחינת קירובו; המצווה שקווי היסוד מטילים עלינו היא מצווה של פעילות, חתירה מתמדת להשגתו של השלום.

חברי הכנסת, הבה אסכם בקצרה את טיבם של הברורים שהממשלה שרויה בהם בבעה זו.

ב-4 באוגוסט 1970 הממשלה מקבלת בהרכבה הנוכחי את אמון הכנסת על יסוד החלטה שאושרה באותו יום. החלטת הכנסת מ-4 באוגוסט 1970 מסמיכה את הממשלה להיענות ליזמת השלום של ארצות-הברית, לקבל את הפסקת-האש עם מצרים ולהשתתף בשיחות בחסותו של השגריר יארינג, לפי המסמך שניסחה המ- שלה באותו יום. שיחות אלה מופסקות עקב הפרת הסכם ההקפאה על-ידי מצרים. הן מתחדשות באישור הכנסת בינואר 1971. יזמה ישראלית בהגשת עיקרי שלום מנוסחת שלוש ממשלות ערביות מבשרת פתיחה חיובית למאמצי השלום המחודשים. אך תקוות אלו מתבדות כאשר מסרבת מצרים לקיים משא-ומתן חפשי על כיוון גבול בטוח ומוכר עם ישראל, ועומדת על תביעה מוזרה וחסרת תקדים שישראל תתחייב מראש לקבל את הקו הנבע על-ידי מצרים.

חברי הכנסת, על ישראל אין רובצת שום אחריות לשיטות שהתחולל בשיחותיו של השגריר יארינג. בהתאם למדיניותה, לזכותה, לחובתה, לעצם שאיפת השלום שלה, היא שללה, שוללת, תשלול חידושים של הקווים הקודמים, שפגיעותם תרמה הרבה לשפיוכות הדמים, למתיחות ולמלחמות שהיו מנת חלקו של אזורנו במשך עשרים שנה. אולם הממשלה חזרה על נכונותה לסגת לגבולות מוסכמים ובטוחים שייקבעו בהסכם שלום. היא הציעה שלאחר שמצרים וישראל יגידו את עמדותיהן הבסי- סיות, יבוא משא-ומתן מהותי ומפורט על כל הנושאים השנויים במחלוקת. הצעה זו נמסרה רשמית ב-26 בפב- רואר. חזרו עליה בשני עומדים רשמיים בחודש מארס. היא נשארת עדיין ללא מענה.

יוצא שהופסק המאמץ לקדם הסדר כולל מטעם אחד ויחיד: שבמקום משא-ומתן בין שתי מדינות ריב- יות הוצע מהלך שלפיו ינוסחו סעיפים של הסכם שלום, ובמיוחד סעיף הגבולות, על-ידי המצרים או על-ידי השגריר יארינג, והתרומה היחידה המתבקשת מישראל היא חתימתה המחייבת על הצעה שהגשמה היתה פוגעת בבטחונה ובזכויותיה היסודיות.

חברי הכנסת, הואיל ואין לישראל שום כוונה, ואין עליה שום חובה לאומית ובין-לאומית, מדינית, משפטית או אחרת, לחדש את קיומם של קווי שביתת-הנשק הקודמים, הרי מיקוד שיחות יארינג סביב התביעה הזאת גילגל את השיחות לקראת מבוי סתום.

חברי הכנסת, גישתה של ישראל לבעיית גבול השלום הוגדרה בתשובת ראש הממשלה בכנסת, כשהצעת אי- אמון בממשלה נכשלה כשלון חרוץ, באמצע מארס. הובהר באותו מעמד, לפני ואחרי, כי ישראל תתבע במעבר לשלום אותם שינויי גבול הנוחצים להבטחת בטחונה; לא יותר מזה, אך בשום פנים לא פחות מזה: זכותה לגבולות שייקבעו במשא-ומתן ובהסכם מושתתת על החוק הבין-לאומי, על הנוהג המקובל במעבר ממל-

לה, שתרקם מציאות תקינה ושלווה בשטח, אשר תהווה מכשול ומעצור נגד חידוש המלחמה; שתיווצר הפסקת האש כמנוף לקידום השלום הכולל; שיופחתו סיכונים גדולים הנובעים מקריבה הדדית של הכוחות; ושהמשא ומתן על שלום כולל יתנהל באווירה משופרת ותקינה, קרי — תוך סיכוי מוגבר להצלחתו.

זאת ועוד: אם יושג הסכם ויוגשם בנאמנות, יהיה בכך משום ניסוי ומבחן שיגבירו את התקווה באפשרות של הסכמים נוספים. ההסדר המיוחד — אם יושג ויוגשם — יעניק לנו תחנות ניסויים לבדיקת סיכויי של הסכם יותר רחב.

כאמור עדיין רחוק הוא הסיכוי הזה מלהתגשם. אך כלום פטורים אנו מלברור? פניית עורף למעמד זה — כיצד תתיישב עם מצוות החתירה המתמדת לקראת שלום? הממשלה תתמיד בבירור הסיכוי הזה, ללא טיפוח תקוות מופרות, אך ללא זילזול בקיומו של סיכוי, כל עוד הוא קיים, כפי שתתמיד הממשלה בעמידה איתנה על זכויותיה ומעמדה של ישראל, על חיוק בטחונה ועל התנגדותה לכל דבר העלול לפגוע במעמד ההוא ובבטחון הזה.

חבר הכנסת הנכבד טען טענה נמרצת על פגיעה בבטחון המדינה. גם הדאגה לבטחון המדינה מיוצגת בממשלה הזאת. כל המייצגים אותה ואת מאווינו המדיניים, סבורים שיש להתמיד בבירור סיכוי זה.

בנימין הלוי (גח"ל):

רוצים לסגת מקו בר-לב.

שר-החץ א. אבן:

כי עירערו הנמרץ על מהלכינו הנוכחיים איננו — אני בטוח שלכן יסכים — אלא חלק בלתי-נפרד של השקפת עולם מדינית שאינה מקובלת עלינו. לפי דעתי, אינה מקובלת על רוב מניינה של הכנסת. ואנו מותחים ביקורת על השקפה מדינית המתבטאת בריצפות של לאוויים.

הוצע באוגוסט אשתקד שניענה ליזמת השלום של ארצות-הברית. חברי-הכנסת בגין וחבריו אמרו: לא.

מנחם בגין (גח"ל):

ביוני אתה אמרת: לא.

שר-החץ א. אבן:

מותר לומר "לא" בקיצוב מסויים. אין צורך לומר "לא" בריצפות עקביות.

הוצע שגנהל שיחות בחסותו של השגריר יארינג. ההצעה של חברי-הכנסת בגין וחבריו: לא.

הוצע שנעשה מאמץ מחדש בינאר. הצעת חברי-הכנסת בגין: לא.

ראש הממשלה מתווה כמה קווים בראיון —

יורם ארידור (גח"ל):

הוצע לשמור על קו בר-לב, התשובה שלך היא: לא.

מנחם בגין (גח"ל):

אמרתם שכל עוד לא יוזמו הטילים אחורה לא תחדשו את השיחות. מי אמר לא ואחר-כך הן?

שר-החץ א. אבן:

אני חולק על אמירת לא כקו, כהשקפת עולם וכסיסמת חיים.

ממשלת ארצות-הברית, המפעילה את שירותיה הטובים, בהסכמתן של ישראל ומצרים, מסוגלת לסייע על-ידי הבהרת עמדותינו ומניעתיהן למצרים והבהרת העמדה המצרית באזינו, ובכמה מקרים חשובים על-ידי קביעת עמדותיה היא. שהרי יש לנו יסוד להאמין, לרגל מגעינו האחרונים, שהכללים שהביע נשיא ארצות-הברית לראש הממשלה ביולי ובדצמבר 1970, וההבהרות שנתלו לאו-תן הגדרות מוספיים להיות מונחים ביסודה של מדיניות ארצות-הברית.

נכתב הרבה על העניינים שארצות-הברית וישראל חלוקות עליהם. ואינני מזלזל בכובד משקלם. אך ראוי שניזכר במגמות וערכים המשותפים לשתי ממשלותינו, שגם הם הגיעו לידי ביטוי במגעים האחרונים.

חברי הכנסת, כיוון שבירור הנושא הזה עדיין נמשך והולך, אינני רואה היתר לעצמי לפרט בנוסף את הבעיות הברוכות בו. ועדת החוץ והבטחון הועמדה על כל סעיפיה ותיקדוקיה של הסוגיה. ואין כל שחר להנחה שהכנסת והציבור מקופחים קיפוח כלשהו — ולו גם במידה מיקרוסקופית — לגבי זכותם לדעת את המתרחש, כראוי וכמקובל.

אדוני היושב-ראש, אסכם בהסברת הנימוקים המונעים בעד הממשלה לקבל את ההשקפות והגישות שהושג מעו זה עתה על-ידי חברי-הכנסת בגין.

קידום השלום הוא המטרה הלאומית העליונה. אפילו החתירה אליה קשה, אין אנו בני-חורין להרפות ממנה. היושג השלום בקפיצה נחשנית אחת שבעקבותיה יימצאו פתרונות לכל השאלות השנויות במחלוקת, או שמא הדרך המובילה אליה תהיה מחולקת לשלבים, בחינת צעדים המצטרפים לחשבון של התקדמות כוללת? אין אנו גוק-טים משפט דוגמטי לגבי שאלה זו. אנו מוכנים לניהול משא-ומתן חפשי בחסות השגריר יארינג על תנאי של הסכם שלום חוזי מחייב, ולרגל הקשיים שנערמו, למורת רוחנו, על הדרך ההיא, אנו מוכנים להעניק עדיפות, עדיפות של מחשבה וטיפול, לבירור הסיכוי לפתיחת התעלה. שתי הסוגיות הן נפרדות, אך אין ביניהן סתירה. הבהרנו כי קו העשוי להיכון לפי ההסכם המיוחד, אינו נחשב אצלנו כקו סופי. כאשר יושג הסכם על הגבול הסופי במסגרת הסכם השלום, ייסוגו כוחותינו לאותו קו. כפי שאמרנו ב-4 באוגוסט, וגם עכשיו, הסכם מיוחד מעין זה לא ישפיע על הסכמת הצדדים לנהל משא-ומתן בחסות השגריר יארינג ללא תנאים מוקדמים, לכינון שלום צודק ואיתן.

אם הממשלה תתמיד בטיפול בנשוא זה, יש אפשרות, שאיננו רוצה להפריז בממדיה, שיושג ברבות הימים הסכם שישדרת את השלום; ולכל הפחות, אפילו המאמץ ייכשל, יופגן שוב רצון השלום הנאמן והרציני של ישראל — דבר שיש לו ערך מרובה לארכם ולרחבם ולעמקם של חיינו.

הצלחת המשא-ומתן פירושה שתעלת סואץ תהיה פתוחה —

יורם ארידור (גח"ל):

גם לשיט ישראלי?

שר-החץ א. אבן:

כן.

— שתהיה פתוחה לשיט של כל המדינות, לרבות ישראל; שמצרים תתפנה לעידוד הפיתוח מסביב

נובעת משלילה זו אינה אלא השגייה שבפורענויות; היא אינה הראשונה או העיקרית. הסיבה העיקרית לאי-היענותנו להשקפות ולהצעות מסוג זה נעוצה לא בגורמי-חוק, כי אם בנורם הישראלי. העם הישראלי לא היה מסתפק במדיניות של שלילה עקרה; הוא תובע מאתנו מאמץ מרבי לקידום השלום, אבל אין הוא יכול לתבוע מאתנו הצלחה, כי לא בנו תלוי הדבר. על כן הוא תובע מאתנו מאמץ מרבי לקידום השלום, תוך שמירה על הבטחון.

ההיסטוריה מראה כי ישראל יוצאת מנצחת מכל מלחמה שהיא משתדלת למנוע את התלקחותה. המאמץ למנוע מלחמה הוא אחד התנאים החיוניים לצוהוננו בה. אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הימים הם ימים רגישים לבירור סיכוי אפשרי - רק אפשרי - שאם יתגשם, אולי יפתח פתח להפגת המתיחות ולבירור אפשרויות השלום באווירה טובה יותר. אחריות כבדה ואיומה תקבל על עצמה כל ממשלה, או כל קבוצה של ממשלות, שבימים רגישים אלה תערער את המאזן המדיני והפסיכולוגי העדין על-ידי קבלת כל החלטה בלתי-מוסכמת, תוך כפירה בזכויות הריבונות של מדינות האזור לנהל משא-ומתן ולקידום הסכם.

זהו ההסבר לקריאת-הביניים שקראתי, תוך הבעת תקווה, שאינה בלתי-מבוססת, שלא יסכימו שרים באי-רפה לאמץ אותו מסמך אומלל אשר הוכן על-ידי מומחים, כביכול, למזרח התיכון.

אדוני היושב-ראש, אודה כי היה בדעתי להציע העברת ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת בגין לדיון בוועדה, אף-על-פי שלאמיתו של דבר הוועדה דנה בעבר, דנה בתווה והחליטה לדון בנושא הזה בעתיד הקרוב. אולם חברי ואני איננו מסוגלים להעניק רושם של גיבוי או השלמה לטיעון אשר יש אתו הבעת אי-אמון לממשלה ושלילת סמכויותיה. על כן אני מציע את הורדת הסעיף מעל סדר-היום במעמד הזה, תוך הבטחה שנוסיף לקיים מגע הדוק עם ועדת החוץ והבטחון; והממשלה ביוממה, מטבע הדברים, תשמיע הודעה מדינית לעת-מצוא קרובה.

מה שאמרתי היום זוהי למעשה הודעת הממשלה על הנושא הזה. אתם יכולים להסכים לה או לא להסכים לה, אבל זוהי הודעת הממשלה על הנושא שאתם רואים אותו כדחוף.

אני שותף לדעה שהממשלה צריכה לחדש יזמה, אבל אינני מקבל את הטענה שישראל צריכה להלקות את עצמה ולייסר את עצמה על אפס יזמה. כל המהלך הזה מתנהל, כידוע, על יסוד ניסוחים שיזמה ממשלת ישראל. חידוש שליחות ארייגן בראשית שנת 1971 התאפשר עקב יזמה ישראלית והגשת ניסוחים מפורטים על עיקרי השלום. לא בנו האשמה אם היזמה הזאת נתקלה בסרבנות מהצדדים האחרים.

אני מחייב בהחלט את הרעיון שישראל לא תהיה שוקטת על שמריה ותמשיך להסתכל במצב ובנסיבות על מנת לברר אם יש אפשרות לחידוש היזמה. על כן אינני מתרשם מההסתמכות המתמדת על מה שממשלה אמר לפני ארבע שנים. אל לנו להיות מקדשים דעות קודמות וניסוחים קודמים.

יורם ארדוד (גח"ל):

ראש הממשלה אמרה זאת לפני שלושה חודשים ולא לפני ארבע שנים.

- - ראש הממשלה מתווה קווים בדאיון בעתון על מחשבתו על הגבולות - חבר-הכנסת בגין וחבריו אומרים: לא. מוצע שניציע שיחות נוסחת רדוס, לפני שנתיים - אומרים לנו: לא. מדובר על ניסוח מחושב ומאוזן, נסיגה לגבולות מוסכמים ובטוחים - חבר-הכנסת בגין וחבריו אומרים: לא.

מנחם בגין (גח"ל):

ראו לאן הגעתם עם ה"כן" הרצוף?

שר-החוץ א. אבן:

הגענו לכך שאנו נכנסים לשנה החמישית כשאנו יושבים על כל הקווים, תוך בדיקת סיכויי השלום.

יורם ארדוד (גח"ל):

ומה יהיה בשנה השישית?

שר-החוץ א. אבן:

אני יודע כי האמת מכאיבה, אבל אין לי מנוס מכך. מוצעת הינתקות מקירבה מסויימת לכוחות החונים ממערב לתעלה - התשובה היא: לא. וחברו הגנרץ והנכבד של חבר-הכנסת בגין, האלוף עזר וייצמן, טוען: יצאנו ממלחמת ההתשה די מותשים. אנו סבורים שייצאנו ממלחמת ההתשה מנוצחים, ואלה שביקשו להחיש אותנו נמצאו מותשים. ואותו חבר נכבד מוסיף: טעות אחת טעינו - הפסקת ההפצצות בעומק של מצרים וניתוק המגע עם הרוסים.

חברי הכנסת, הלאומים האלה מדהימים בריבויים.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לדעת אם מקובל אצלנו לצטט דברים של אדם שאינו יכול להשיב ואשר אינו חבר הכנסת.

היו"ר י. נבון:

חבר-הכנסת בגין, אפשר.

שר-החוץ א. אבן:

ציטטתי את דברי שר החוץ האמריקני ולא ראיתי שחבר-הכנסת בגין קם להגן על זכויותיי.

ובכן, הלאומים האלה מדהימים בריבויים וברציפותם. לכן אנו לא רק חולקים על השקפת העולם אשר באה לידי ביטוי היום. ההסתייגות הקמצינית מכל פעולה שתקדם את השלום, או לפחות תפגין רצונו בו, אינה מתקבלת על דעתנו. הממשלה הוכיחה איתנות העמידה. היא אינה נרתעת מאמצעי התגוננות נמרצים, אך היא רחוקה, כפי שהעם הזה רחוק, מכל נוסטלגיה להפצצות ומכל תאוה למגע קרבי אינטימי עם מעצמה אדירה. יש דברים שנעמוד בהם אם יש בהם הכרה, אולם הפצצות ומגע קרבי אינם ייעודה הלאומי של ישראל.

חברי הכנסת, הרצון לשלום משותף לכולנו, אך אין אנו מסתפקים בהבעת רצון לשלום תוך דחיית פעולות העשיות לפי הערכתנו לקדמו ולהבהיר את אפשרותו. לא נוכל לקבל פילוסופיה האומרת: גחותר לשלום, בתנאי שלא נעשה שום דבר כדי לקדמו וכדי להפגין את רצונו בו. אנו דוחים השקפת עולם זו. אילו קיבלנו את שורת הלאומים האלה, היתה ישראל יוצאת ממבטרי השלילה הרציפים כולה רטובה דווייה וניצבת מול מבחניה וטולת מגן, תשושת כוח, חסרת משען ומשענת. אך התוצאה הבינ-לאומית החמורה שהיתה

חוברת כ"ה, ישיבה קפ"ב
- הצעות לסדר-היום (אבן, נבון, ש. תמיר) -

מצד אחד, הבעיה של משענת כלכלית ההולכת יד ביד עם הבעיה של משענת צבאית ושל גיבוי צבאי. כל אלה יחד עומדים על כף המאזניים; אלה ועוד.

ולעומתם, אדוני היושב-ראש, ההבדלה שמבקשים ותובעים מאתנו לזו מזו הבטחון היסודי של ישראל. אמנם לא ממקום שבו מעונינים חיינו בהיסטוריה - מירושלים - ולא ממקום שזיקתנו אליו היא נפשית בראש ובראשונה; אבל מן הקו החיוני ביותר למדינת ישראל, להמשך בטחונה, חיוני מרמת-הגולן, חיוני אולי מכל קו אחר העומד לרשותנו היום.

ובכן, על הכף השנייה של המאזניים תובעים מאתנו לוותר על הקלף האסטרטגי המרכזי הנמצא בידי ישראל, שלדירם של אלה המוכנים לוותר עליו בהסכם שלום הוא מהווה התמורה המרכזית שבידי ישראל לתת בעד שלום אמת; זוהי התמורה שבידי ישראל לתת לא רק למצרים, אלא גם לגורמים בין-לאומיים העומדים מאחורי ולגורמים נייטרליים באירופה ובמקומות אחרים. תובעים מאתנו לוותר על הקלף המרכזי הזה, שלאחר שנוותר עליו ונזוז ממנו, כל עמדה נוספת שלנו תעניין הרבה פחות את הגורמים הבין-לאומיים ונחזור וננהיה לגורם ממדרגה פחותה פי כמה ממעמדנו הבין-לאומי כיום.

לעומת זאת, אדוני היושב-ראש, אנו עומדים לפני הגדולה בסכנות שעם קטן עלול להיות נתון בה, לפני הסכנה שמפעילים כלפינו שיתת הסאלאמו, שתמיד השתמשו בה דיקטטורים - אם זה היטלר מול היהודים בגיטאות, עם זה היטלר בימי מינכן, אם אלה הסובייטים מול צ'כיה של דובצ'ק. המכה הראשונה, הוויתור הראשון, ואחר-כך הכל נגזר ממנו.

ובכן, לעומת כל אלה, אדוני היושב-ראש, על הכף השנייה של המאזניים עומדת הסכנה, אולי הקשה שבכולן, שכל החסכון בדם, בדם לוחמים, שאנו חוסכים שבוע, שבוע, חודש חודש - אולי ניאילק, חס ושלוש, לשלם תחתיו מחיר דמים איום פי כמה בבת אחת כאשר תיכפה עלינו מלחמה בתנאים חמורים מאה מונים מאלה שאנו עלולים להתייצב בפניהם שעה אחת קודם.

כך עומדות כפות המאזניים זו מול זו. אנתנו כולנו יודעים שאפשר לפתוח כיום את תעלת סואץ, אם זו הבעיה, ללא נסיגה של חייל ישראלי אחד מטר אחד אחורה. כשתובעים מאתנו נסיגה, תובעים זאת לא לצורך פתיחת התעלה, אלא כדי להשיג יתרון מדיני ובטחוני ולפגוע במעמדנו המדיני והבטחוני. מהתנאים של משא ומתן לגבי הסדר חלקי, מהתנאים שמעמידים לפנינו אפשר לגזור וללמוד על הכוונה המרחיקה לכת לגבי הסדר כולל. יש רגע, שכאשר אומרים לך: אני רוצה את זה ואת זה ואת זה, אתה מגיע מיד למסקנה לאן מועדות הפנים. זה המבחן האמיתי.

הידיעות האחרונות שהגיעו הן שממשלת ישראל הגיעה בווייתורים ובכניסות שלה לסף השבירה - אני מדבר בסגנון זהיר ומאופק ואיני אומר שנשברה - לאותו סף שעוד צעד אחד אחורה ובא השבר הגדול והמסוכן.

מכל הסיבות האלה, אדוני היושב-ראש, כשאלה הם פני הדברים זה מול זה, על כל חומרתם - ואינני מקל ראש בהם - מחובתה של הכנסת לקיים דיון, ולקיים אותו במקום שבו ניתן לברר את הדברים על כל הניואנסים, הסכנות, הקשיים וההתלבטויות, שהם מגת חלקנו. ואין איש מאתנו בא ואומר: בפי כל הפתרונות,

שר-החוץ א. אבן:

נתן אישור העובדה שגם נושא זה נמצא בעיון מתמיד ורוצוף של ועדת החוץ והבטחון; והואיל ובלאו הכי תהיה הודעת הממשלה אשר בה יידון נושא זה - יזמת שלום בעבר, בהווה ובעתיד - מציע אני שבמעמד הזה לא תקיים הכנסת דיון על ההצעה לסדר-היום במליאה או בוועדה.

הי"ר י. נבון:

הצעה לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. זה שבועות אחדים חשופה דעת הקהל בישראל למידע ולידיעות דרך העתונות, בכל כלי התקשורת, על המתחולל באחד הנושאים הגורליים ביותר לקיומה, ואילו הכנסת - מליאת הכנסת ובחלקה גם הוועדה - היתה בכל העת הזאת מנותקת, לפחות חלקית, מן המתחולל. אולם הבעיה, אדוני היושב-ראש, אינה בעיה פורמלית, אינה סוגיה פורמליסטית. כפרקליט אני מייחס משקל מוגבל מאוד לסוגיות הפורמליסטיות-ליגאליסטיות שעה שאנו עוסקים בנושאים שעצם קיומה של האומה תלוי בהם.

ואשר לפעילותה של הממשלה בתחום או מעבר לקווי היסוד - מאז יום אחד אחרי מלחמת ששת הימים ניהלה הממשלה כולה, על כל גילוליה, בירורים ומגעים שחרוה הרבה מעבר לקווי היסוד, ושהפנינו נכונות לנסיגות עמוקות מאוד, לרבות נסיגה מכל סיני. זאת מיד לאחר מלחמת ששת הימים, מאז ההודעה במאי 1968 על קבלת החלטת מועצת הבטחון, שהיא היא מקור הרע ושרש הרע; מאז אותה הודעה במאי 1968 מטעם הממשלה כולה, ועד לשלבים הרבה יותר מאוחרים, כשידוע היה לכל על מגעים חשאיים ולא כל-כך חשאיים מעבר לקווי היסוד, מעבר לנושחים. ולא הנוסח ולא המסגרת הפורמלית הם הקובעים שעה שאתה דן ועוסק בנושאים המרכזיים של חייך.

הבעיה המרכזית, אדוני היושב-ראש, הניצבת לפני הכנסת היום ושתעמוד לפנינו בחודשים הקרובים ביתר שאת, היא בעיה מדינית-בטחונית מובהקת, ולא המלה ולא הנוסחה הגואלת ולא משחק המלים הם שיפתרוה. על כף-המאזניים ניצבת לפני מדינת ישראל כיום, ב-1971, דילמה אכזרית ובה עלינו לדון. מצד אחד המאויים העמוקים מאוד, שכולנו שותפים להם, להתמיד במצב של shooting no על התעלה, של הפסקת-האש, והעם הזה כולו מאוחד ומבדק על כל יום החולף ללא יריות בחזית המסוכנת ועקובת הדמים ביותר.

מצד אחד, מערכת היחסים עם הידידה היחידה בעלת המשקל שיש כיום לישראל בעולם, ארצות-הברית של אמריקה, על כל הסבך הקשה של יחסים עם אומה הנפתלת במשבר חברתי ומדיני עמוק ביותר, עם ההשלכות שיש למשבר הזה על התייחסותה לבעיות האזור.

מצד אחד, הבעיה של גיבוי בטחוני מצד המעצמה הזאת לכל שעה רעה שלא תבוא, אם נועמד פנים אל פנים אל מול המעצמה הטוטאליטארית והאימפריאליסטית הסובייטית, המאיימת על האזור ועל העולם החפשי כולו.

מצד אחד, הבעיה של מקורות לעם חסר מקורות מגן במידה מספקת, מקורות נשק שמגיעים היום מכתובת אחת, ואחת בלבד.

הי"ר י. נבון:

אעמיד תחילה להצבעה את הצעתו של חבר-הכנסת בגין.

הצבעה

בעד ההצעה לקיים דיון במליאה על ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת מ. בגין

— מיעוט

— רוב

ההצעה לקיים דיון במליאה על ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת מ. בגין לא נתקבלה.

בעד ההצעה להסיר את ההצעה לסדר-

היום של חבר-הכנסת מ. בגין — רוב

— מיעוט

ההצעה להסיר את ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת מ. בגין נתקבלה.

ההצעה להעביר את ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת מ. בגין לוועדה לא נתקבלה.

בעד ההצעה לקיים דיון במליאה על

ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת

— מיעוט

מ. סנה

— רוב

ההצעה לקיים דיון במליאה על ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת מ. סנה לא נתקבלה.

בעד ההצעה להסיר את ההצעה לסדר-

היום של חבר-הכנסת מ. סנה — רוב

— מיעוט

ההצעה להסיר את ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת מ. סנה נתקבלה.

ההצעה להעביר את ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת מ. סנה לוועדה לא נתקבלה.

הי"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת חביבי, להנמקת הימנעות מהצבעה.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

י'אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. סיעתנו נמנעה מהצבעה הואיל ואנו לא מתנגדים לדיון מדיני, אלא מחייבים אותו. אך אנו מתנגדים לתוכן של שתי ההצעות גם יחד, — זו של חבר-הכנסת בגין מסיעת גח"ל, וזו של חבר-הכנסת סנה. אינני מתעלם ממספר הקילומטרים המפרידים בין שתי ההצעות האלה, בין הראשונה, הסיפור חיסטית המקסימלית, לבין השנייה, אשר גם היא סיפור חיסטית, אך נאלצת — יחד עם הממשלה ובכפוף לעמדת הממשלה — לוותר צעד אחר צעד על התכניות הסיפור חיסטיות המקסימליות.

אך אני מוכרח לראות את העיקר בשתייה, המאחד ביניהן, והוא ששתי הצעות אלו מתעלמות מהאמת היסודית, שכל ההתפתחות מאז מלחמת יוני הוסיחה שאי-אפשר להתקרב אל השלום, אי-אפשר להוציא את המשבר מהקפאון, אי-אפשר להבטיח אי-חידוש שפיכות הדמים, מבלי שממשלת ישראל תכיר אחת ולתמיד בצורך לבצע את החלטת מועצת הבטחון מ'22 בנובמבר 1967 במלואה, ותבטיח מצידה היא, אחרי הבטחת מצרים מצידה לכרות הסכם שלום עם ישראל, שתבצע את

בפי כל התשובות, כל האמת היא שלי. על כל ההתלבטויות האלה עלינו לתת את הדעת בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת, והיא חייבת להתכנס לכך במיוחד, לא כחלק מטיפול השוטף, אלא כהמשך לדיון שקויים כאן במליאה.

הי"ר י. נבון:

חברי הכנסת, האם יש לכם הצעה בקשר לסדר ההצבעה?

חבר-הכנסת בן-פורת, בבקשה.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. לפני היותנו חברי סיעה — ואנחנו מקובצים בסיעות — אנחנו גם חברי כנסת. לכל חבר כנסת בנפרד יש דעה ומחשבה משלו. אם אני ניצב לפני הצבעה על הצעה לסדר-היום שהעלה חבר-הכנסת בגין ושהכותרת שלה היא: הסדר-ביניים והנסיגה מן התעלה, אפשר לצפות שהנימוקים להצעה לסדר-היום הם אותם דברים המתבררים היום בממשלה ובוועדת החוץ והבטחון, בירורים שהם בשיאם.

חבר-הכנסת בגין, שהוא אמנם חבר הוועדה ויודע את המתרחש, רשאי להפנות את תשומת-לב הכנסת לבעיה בדרך של העלאת הצעה לסדר-היום. זכותו להסיר ביר את דעותיו לכנסת. הייתי איפוא מצביע בעד ההצעה להעביר את העניין לדיון בוועדה. אבל כאשר שמעתי את הדברים נוכחתי לדעת שהדבר הדומיננטי בהם היתה העמדה שממשלה זו היא פסולה, שאין לה סמכות, שהיא חייבת להתייצב לפני נשיא המדינה ולהגיש את התפטרותה.

אני ניצב לפני בעיה שהתקנון איננו מפרש אותה. עיון בכותרת של ההצעה מגיע אותי להצביע בעד העברתה לוועדה, אבל מצד שני תכנה הוא בפירוש הצעת אי-אמון בממשלה, ולכן יש לנקוט פרוצדורה מיוחדת. אם אצביע עכשיו בעד הסרת ההצעה מסדר-היום, בלי שיינתן פירוש של ועדת הכנסת או ועדת הפירושים באשר לתכנה של ההצעה, יתפרש הדבר...

הי"ר י. נבון:

אבקש את חבר-הכנסת בן-פורת לומר מהי ההצעה.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):

אני מציע לדרות את ההצבעה על הצעה זו ולהעביר לוועדת הפירושים או לוועדת הכנסת את השאלה — האם היתה זו הצעה לסדר-היום או הצעת אי-אמון. לאחר מכן תיקבע הפרוצדורה המתחייבת.

הי"ר י. נבון:

אינני מקבל את ההצעה. לפנינו הצעות ברורות, וגם הפרוצדורה הקובעת איך מגישים הצעת אי-אמון היא ברורה. נא לעיין בסעיפים המתאימים בתקנון.

הי"ר י. נבון:

לפנינו שלוש הצעות: האחת — לקיים דיון על העניין במליאה; השנייה — להסיר את העניין מסדר-היום; והשלישית — להעביר את העניין לוועדה.

נתבקשתי על-ידי חבר-הכנסת סנה להפריד את ההצבעה על ההצעות השונות לסדר-היום, וכך אעשה.

נחמס בגין (גח"ל):

אני מצטרף לבקשה זו.

ועוד. רצוני לקבוע, כי כל השאלות האלו אינן נקודת המחלוקת העיקרית. הן שאלות שיכולות למצוא את פתרונן בקל, כאשר תודיע ממשלת ישראל שהיא מוכנה לבצע את החלטת מועצת הבטחון במלואה, לרבות הסעיף בדבר נסיגה מכל השטחים שנכבשו במלחמת יוני. אז יהיה קל להשיג הסכם, אשר יבטיח דרישות צדקות של ישראל, לרבות חופש שיט לאוניות ישראל-יות בתעלת סואץ וערבות בטחון בין-לאומיות.

היו"ר י. גבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהנא, להנמקת הימנעות מהצבעה.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מצטער על כך שהממשלה לא מסרה השבוע הודעה על ההתפתחות יות המדיניות. אינני יכול לקבל הודעתו של שר החוץ שדבריו היום הם בגדר הודעת הממשלה, הואיל והודעת הממשלה גוררת אחריה דיון במליאה, וזה לא התקיים על יסוד דברי שר החוץ.

מאידך גיסא, המציעים הצעותיהם לסדר-היום היו ללא ספק מסכימים להעברת הצעותיהם לוועדת החוץ והבטחון, כמו שראינו לא פעם במקרים דומים. על כן הדיון בהצעות לסדר-היום אינו בא במקום הודעת הממשלה. אני מקווה ומניח שבימים הקרובים תימסר ההודעה מטעם הממשלה.

לא מצאתי לנכון להשתתף בהצבעה על ההצעות לסדר-היום אשר באו רק להביע אי-אמון לממשלה ולא עמדה מאחוריהן תביעה מעשית לדון בבעיה כש-לעצמה מעל במת הכנסת.

הסעיפים הנוגעים לה בהחלטה, ובעיקר: פינוי השטחים שנכבשו במלחמת יוני ונכוונות לפתור את שאלת הפליטים פתרון צודק.

דומני שאפילו האמריקאים נאלצים, לפחות להלכה, לקבל עקרון צודק זה. הם מתחילים להבין, ובמיוחד לאחר מה שקרה להם בלאוס, כי אינם כל-יכולים בעולם הזה.

אפילו מדינות השוק האירופי המשותף החליטו כולן לתמוך בעקרון של נסיגה אל קווי ה-4 ביוני במסגרת הסכם שלום. מר רוג'רס מנסה עוד לתמרן זמן-מה, לסכסך, להפריד, לעודד כוחות ריאקציוניים באזור. אחרי שההימור של האמריקאים על הפלישה הישראלית נכשל, הם מהמרים כעת על הנסיגה הישראלית ההכר-חית, הם מעכבים אותה, מעודדים קיצוניים בישראל, כדי ללחוץ על הארצות הערביות, כדי לדרוש מחיר מהארצות הערביות. נשאלת השאלה: האם מבינים קברניטי ישראל את האמת הזאת? האם מבינים הם שבמדיניותם הנוכחית הם מסכנים את השלום במשחק אשר אין לו כל שייכות לאינטרסים האמיתיים של מדינת ישראל ושל עם ישראל?

אשר לביקורו האחרון של מר רוג'רס ולתכניות לפתיחת תעלת סואץ לשיט בין-לאומי, רצוני להעיר רק הערה אחת:

מנסים בישראל להטיל ערפל על כל הבעיה, כדי שדעת הקהל בישראל לא תדע על מה המחלוקת הא-מיתית. מתווכחים על הפסקת-אש קבועה או זמנית, על התרת כניסת חיילים מצריים אל השטחים המפונים או אי-התרה, על הבטחת חופש שיט ישראלי בתעלה

3. חיסולם של משכנות העוני ופתרון מצוקת הדיור

היו"ר י. גבון:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת ידיד: חיסולם של משכנות העוני ופתרון מצוקת הדיור. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ידיד.

מנחם ידיד (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. בראשית דברי רצוני להקדים ולומר כי בבואי היום להעלות על סדר-היום את בעיית חיסול משכנות העוני ופתרון מצוקת הדיור, נשאלתי מה טעם להעלות את הנושא היום, בא-שר בעוד כמה שבועות יתקיים בכנסת דיון על פעולות משרד השיכון, ובדיון זה ניתן להתייחס לבעיית משכנות העוני בישראל, אמנם כן, מתוך חרדה למצב ובשל חשיבות העניין והצורך בהדגשת הנושא, הנני סבור שתטיב הכנסת לעשות אם תקיים דיון נפרד בנושא הכאוב ולא תכלילו בסקירת שר השיכון ובמכלול הבעיות של משרד השיכון, כדי שיתקבלו בו מסקנות מחייבות.

חברי הכנסת, בעיית חיסולם של משכנות העוני ופתרון מצוקת הדיור צריכה לעמוד היום במרכז חיינו לא פחות משאלת הבטחון והעלייה לישראל. לית מאן דפליג כי באותה מידה שבה אנו חייבים לפעול ולעשות למען הבטחון, וכשם שאנו מצויים לפעול למען העלייה וקליטתה, חייבים אנו לעשות למען פתרון מצוקת הדיור והסרתם של משכנות העוני מנוף ארצנו.

אני סבור כי הא בהא תליא — בטחון, עלייה וחסול משכנות העוני חד הוא ואין להפריד ביניהם.

לטובת העם והמדינה מותר לנו לתבוע מהממשלה לייחס אותו משקל למצוקת הדיור ופתרון בעיותיהן של משכנות בדורות הילדים שהיא מייחסת לבעיות הבטחון והעלייה. חייב אני לציין בצער, כי מאז ההפגנות שנערכו בקיץ 1959 על-ידי תושבי ואדי סאליב ועד הסערה שפקדה את המדינה בעקבות הופעתם המדאגה של אלה הקרויים "פנתרים שחורים", לא נעשה צעד ממשי לתיכונן וטיפול יסודי בבעיות מצוקת הדיור וחסול הפער הקיים ברמת תנאי הדיור במדינה.

חברי הכנסת, לפי הנחונים שיש בידנו, המבנים המסוכנים והזדירות התת-סטנדרטיות מצויים ומרוכזים בחלקם הגדול בתחומי השכונות והפרברים של שלוש הערים הגדולות, וכן בערים ובכפרים נטושים שבהם שוכנו עולים שהגיעו לישראל עם הקמתה, וכן ותיקי הארץ אשר לא הצליחו לעבור לדירות אנושיות. לפי נתונים של ועדת העבודה של הכנסת מצויים במצב זה כ-63 אלף משפחות, שהם כנראה כחצי מיליון נפש.

אדוני היושב-ראש, באתי היום להיות לפה לרבות הממשלות המהוות בעיה חברתית, אלה משפחות המשי-תייכות לשכבה הנמצאת במצוקה חמורה, השכבה החל-שה ביותר של משפחות מרובות הילדים המאכלסת את משכנות העוני והמצוקה. וחייבת החברה — קרי המ-דינה — לבוא לעזרתה. נטיב לעשות למען עתיד המדינה, בטחונו ופיתוח כלכלתה, אם נעריך בעוד מועד נכונה את הסבל שנגרם לגרי המצוקה ואת הנוק הרציני

שנחוצות 4 אלפים יחידות דיור, לערך, לפתרון כולל של בעיית דיורן של המשפחות החיות במצוקה.

לעומת זאת מתריע, ובצדק, מר רבינוביץ, ראש עיריית תל-אביב-יפו, שבתחום עירי מרכזים כ-43% מכלל משכנות העוני של האוכלוסיה היהודית במדינה, כלומר 28 אלף משפחות המונות יותר מ-100 אלף גפ-שות. עוד מצייין התוכנית: "בשכונות העוני פורחת תרבות העוני, המשפיעה השפעה הרסנית על עתיד הילדים והנוער הגדלים בהם. השפעה שלילית זו מכבידה על המאמצים הנעשים על-ידי מערכת החינוך והשירותים הסוציאליים לקידום מצבם החברתי-חינוכי של תושביהן". לכן מוצע לדלל ולחסל את שכונות העוני בדרום העיר ובכפא, לבקר את מוקדי העבריינות והנחשלות ולהקטין את הפער, הפיסי, תרבותי, חברתי וכלכלי בין דרום העיר לצפונה.

חברי הכנסת, אביא לפניכם תמונה אחת מני רבות של המצב במצוקת הדיור. כיפו בלבד יש כיום יותר מאלף צווי הריסה, על אלה נוספים כל שנה עוד כמאה וחמישים. לעומת זאת מפנים כל שנה 150 יחידות בקירוב, כך שלמעלה מאלף ידירות נמצאות ת הזמן במצב סטטי. האם אין מצב זה אומר דרשני?

אדוני היושב-ראש, בגלל המעט שנעשה עד היום בפנינו משכנות עוני ובניית ידירות לזוגות צעירים, במו ידינו הטבענו בשיכונים אלה את אות המצוקה בעתיד. מדוע? עד היום אין בידי משרד השיכון תכנית ותיכנון מראש של בנייה, המאפשרת הרחבת הדירה והגדלתה בבוא העת, עם גידול המשפחה ועם הטבת מצבה הכלכלי? האין השיכונים בקטמונים או בכפר שלם, מקום משכנם של הנזקקים ביותר, מעידים על חוסר תכנון ומחשבה תחילה ביתם להווה ולעתיד?

אביא לפני חברי הכנסת את דבריו של אזרח המדינה, תושב טבריה, מר יהודה אברמוביץ, אשר שלח לראש הממשלה הגברת גולדה מאיר מכתב זעקה, עם עותקים לחברי הכנסת. אצטט אותו: "רצוני להביע את מורת רוחי מהעוול שנגרם לי על-ידי חברת 'עמידר' בטבריה. אני אב ל-10 ילדים, כולם גדולים, ומהוסר ברירה הבנים והבנות שלי ישנים רובם על הרצפה, אחד ליד השני, וגם אלה שישנים על מיטות — אחד ליד השני. הסבל של הילדים רב מדי. וכשאני רואה את המצב הגרוע, אני מגיע ליד יאוש; הייתי מוכן להזמין אלי הביתה כדי שתראי את המחזה העצוב. אני משוכנע שכבודך לא תוכלי לעמוד במראה זה. לפני כשלוש שנים התפנתה דירה בשיכון א' מספר 8 — דירה עם תוספת וכן יש אפשרות להוסיף עוד תוספת. מאחר שאני גר בדירה שכורה, בקשתי להתלפת הדירה נדחתה לגמרי, ואת הדירה הנ"ל קנה אב לשני ילדים, משום שהוא בעל אמצעים, ואילו אני, בעל משפחה גדולה, משום שלא יכולתי לרכוש את הדירה — דחו אותי בטענה שהדירה לא שלנו. בקשתי היא גם לתוספת בדירתי הקיימת, אך לדאבוני הרב אני גר בקומה שנייה. כנראה לחברת 'עמידר' אין כסף לבנות לי תוספת, כי, כאמור, אני גר בשכר ולא במשכנתא. לפי דעתי, זכות קדימה במוסד מסוג זה ניתנת לבעלי הממון הראשונים, ואילו לשוכר בקשותיו ודרשותיו נדחות. נא לטפל בדרשתי זו ברצינות הראויה לה, בתקווה שתהא זו פנייתי האחרונה לכל מוסד שהוא ומכתבי זה ישא פרי, מודה לך מראש". תתום: האזרח אברמוביץ.

ביותר הגובע מכך לנוער הגדל במשכנות אלה, דבר הגורם, לכל הדעות, לפער רציני בין השכבות השונות באוכלוסיה ולא-שוויון בחבירה הישראלית.

אמנם אומרים לנו כי משרד השיכון ער לבעיה וראשי העיריות, לפי בקשת שר האוצר, ערכו סקרים והכינו תכניות למלחמה בעוני והצעות לפתרון מצוקת הדיור. ברם, למרות כל התכונות וההתערורות בציבור ובעתונות, הרי למרבה הצער לא נעשה די לפתרון הבעיה ואפילו לא להקלת המצוקה. הסכומים המוקצבים לרשות הפעולה אינם מספיקים והמשאבים העומדים לרשות משרד השיכון אינם מאפשרים החשת קצב הפעולות. הואיל ומכלול הבעיות הקרויות "משכנות עוני ואזורי שיקום" מחייב פעולה מקיפה ושיטתית כדי להבטיח פתרון נאות, דרושה תכנית-אב והקמת רשות מרכזית לפנינו ובנינו של אזורי שיקום בראשותו של שר השיכון, לפתרון מקיף של כל הבעיות הכרוכות בחיסול משכנות העוני. במסגרת הרשות המרכזית חייבות העיריות והמועצות המקומיות להיות מיוצגות בביצוע תכניות הפינוי והבנייה של האזורים.

אדוני היושב-ראש, אין איש מאתנו המתעלם מכך שבעיית תקציביות מבכירות על המדינה, ואין איש מאתנו החולק על כך כי הנטל הכבד של תקציב הבטחון מגביל אותנו במידה לא קטנה ומונע מאתנו את פיתוחם של השירותים שהמדינה חייבת לתת לאזרח. אולם נשאלת השאלה, האם נוכח מצב זה אין מחובתנו להשקיע דרכים להפגית סכומים מסתור נעלה זו, של פתרון בעיה שהיא הבעיה הסוציאלית החמורה ביותר בחיי החברה שלנו.

אנשי האוצר, שאתם באתי בדברים, מצביעים על המאמץ הרב שהושקע בעשר השנים האחרונות לשיפור מצבן של השכבות החלשות בחברה שלנו. ברם כולם מודים בכך שיש בידי המדינה, בטיפול בבעיות אלה, לעשות יותר אילו עמדו לרשותה המשאבים לכך.

כאן חייבים אנו להצביע, כי זו לא הפעם הראשונה שהצענו לכנסת ולשר האוצר לבטל את שיטת הסוב-סידיות הקיימת, שלפיה ניתנת התמיכה להזולת מצרכים מסויימים. בסעיף זה ניתן לחסוך סכום של 180 מיליון לירות לשנה. מוצע לקבוע מחירים ריאליים למוצרי החקלאות ואחרים, לציבור הצרכנים אשר רובו כמובן משתכר למחייתו, ולעומת זאת להעניק תמיכה ישירה לאותו חלק מהציבור אשר מחמת מיעוט הכנסתו אינו מסוגל לעמוד במחירים הריאליים.

זאת ועוד: מדוע משהים עד היום את ההצעה שלפיה תמכור המדינה למשתכנים את הקרקע שעליה עומדים הבתים שהם גרים בהם? עם ביצוע החלטה זו ניתן להכניס לקופת המדינה סכום של עשרות מיליוני לירות לשנה בשנים הקרובות. חברי הכנסת, אם בעיות מצוקת הדיור וחיסול משכנות העוני קרובים ללבנו, מדוע לא תחליט הכנסת על ביטול הסובסידיות ומכירת קרקע למשתכנים, בתנאי מפורש שכל הסכומים שיתקבלו יהיו קודש למטרה חשובה זו?

אדוני היושב-ראש, מר משה פלימן, ראש עיריית חיפה, הגיש לשר האוצר תכנית לפתרון בעיות המצוקה, העוני והפער הסוציאלי בחיפה. בתוכניו שהגיש מצייין מר פלימן, כי חיפה אינה עיר פרובלמטית בשטח הסוציאלי והפער בין שכבות האוכלוסיה השונות בה הם מן הקטנים במדינה. ובכל זאת מסתבר בסעיף הדיור

חוברת כ"ה, ישיבה קפ"ב

— הצעות לסדר-היום (ידיד, נבון, שרף, קורפו, רזאל-נאור) —

מנחם ידיד (גח"ל):

זאת לא אמרתי. עתיד השכונות והנוער הגדל בהן חשובים לא פחות.

שר השיכון ז. שרף:

חבר-הכנסת ידיד, יש לי משהו להגיד, שאולי יחסוך לך קריאות ביניים. אני חוזר ואומר: העוני שווה לבעיות אחרות, אלא שזמן הפתרון הוא ממושך יותר. זה לא רק עניין של שיכון; זה לא פחות עניין של חינוך, והוא בהא תליא. תלוי אם הילד יכול להכין את שיעוריו בבית. אבל אם הילד יכול כבר להכין את שיעוריו בבית, יש הבדל בין ילד, שהוריו יכולים לעזור לו, ובין ילד שהוריו אינם יכולים לעזור לו בכך, אפילו אם יש לו פינת לימודים משלו, וזאת יגיד לך כל מורה.

העניין אינו עניין לדור אחד. אינני אומר שפתרון בעיית משכנות העוני צריך לחכות דור. חס וחלילה.

אמר חבר-הכנסת ידיד בפתיחת דבריו: באתי להיות לפה לשכבות החלשות בשכונות העוני, דיוור צפוף, זוגות צעירים. הוא אינו יכול להגיד שהוא היחיד שבא להיות להם לפה. הוא לא הוסמך לכך ומשהו נעשה גם לפני שהוא הופיע כאן, ומישהו דיבר כבר לפניו, כאן ולא כאן.

אסתר רזאל-נאור (גח"ל):

האם חבר כנסת אינו מוסמך לדבר על בעיה שהוא רואה אותה כחשובה?

שר השיכון ז. שרף:

אני לא אמרתי שהוא אינו מוסמך, אמרתי רק שהוא לא יחיד ולא ראשון. יש עוד אנשים שיש להם הזכות להיות לאלה לפה, גם בזכות מעשיהם.

מנחם ידיד (גח"ל):

האם אני תבעתי לעצמי בלעדיות? במקום שתענה לעניין, אתה מתווכח אתי. אני איש שכונה; אני יושב בתוך העם ואני מכיר את הבעיות טוב הרבה יותר מאחרים ואני רשאי להופיע כאן ולהיות הדובר שלהם.

שר השיכון ז. שרף:

האם אני פסלתי אותך? רק אמרתי שאינך היחיד ואינך הראשון. אתה אמנם איש שכונה ואני לא, אבל אני עליתי לארץ מדינה בת חדר אחד ומשפחה שהיו בה שמונה נפשות, ועד שלא עליתי ארצה — ועליתי בשנת ה-19 — לא גרתי בדירה שהיו שירותים בפנים, ואני יודע מהי דירה כזאת. על כן אני מוסמך לדבר על בעיה זו כמון. שמונה-עשרה השנים הראשונות בחיים לא נשכחות.

מדוע אני אומר זאת? מפני שאין זה נכון שלא נעשו דברים. יש לפני רק דוגמה אחת. חבר-הכנסת ידיד דיבר על ואדי סאליב. זה היה ב-1959. ב-1959 היו במדינה 500 אלף משפחות יהודיות, או ביתר דיוק 499 אלף בקירוב (אין לי מספרים על משפחות ערביות, לכן אינני מדבר עליהן). מהן היו 111 אלף משפחות דרות בדיוור צפוף, כלומר שלוש נפשות ויותר לחדר, דהיינו 22.25% מכלל המשפחות. זה היה בימי ואדי סאליב.

חמש או שש שנים לאחר מכן, או בשנה השישית לאחר מכן, גדל מספר המשפחות היהודיות ל-602 אלף, ומהן דרו בתנאים של שלוש נפשות ויותר לחדר 79 אלף משפחות. זאת לעומת 111 אלף. האתחז שלהן

מכתבים כאלה מגיעים למאות אל חברי הכנסת מסיעות שונות. חברי הכנסת מצדם מנסים להסב את תשומת לב המשרדים המטפלים בבעיה, אולם התוצאות אינן משביעות רצון בדוב המקרים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. לשם העברת רב-בז אוכלוסין ממשכנות עוני אל דיור נאות, אנו מציעים להקים קרן שנתית בת 250 מיליון לירות לבניית דירות להשכרה, ללא דמי מפתח, שתועמדה לרשות מעוטי היכולת והזוגות הצעירים, תושבי השכונות ומשכנות העוני. הממשלה חייבת לתת עדיפות בהקמת דיור להשכרה למעוטי יכולת ולמחוסרי אמצעים, שאין באפשרותם להגיע עד כדי רכישת דיור במסגרת הפתרונות המעטים שהממשלה מציעה בתקציב השוטף.

אדוני היושב-ראש, הגיע הזמן לתרגם את המלים לשפת המעשים ויש לזכור כי הזמן קצר והמלאכה מרובה.

אני מציע לקיים דיון במליאת הכנסת בעניין חשוב זה.

הי"ד י. נבון:

רשות הדיבור לשר השיכון.

שר השיכון ז. שרף:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חבר-הכנסת ידיד אמר שמשכנות העוני ובעיית השיכון לעניים עומדים בשורה אחת עם בטחון ועלייה; ובכל זאת, כאשר מנה את הבעיות, התחיל בבטחון, המשיך בעלייה ואחרי כן הזכיר את העוני. ובעצם, הואיל ואי-אפשר לומר שלוש מלים בבת-אחת, הרי באמירה של מלה אחד מלה קבע את העדיפות: בטחון במקום הראשון, עלייה במקום השני ועוני במקום השלישי.

חיים קורפו (גח"ל):

הוא הזכיר את המלים לפי ה"א"ב.

שר השיכון ז. שרף:

אפילו לא לפי ה"א"ב; אמנם גם לפי ה"א"ב בטחון בא ראשון, אבל עוני בא לפני עלייה.

חיים קורפו (גח"ל):

אם כך, משכנות עוני.

שר השיכון ז. שרף:

או בוודאי משכנות עוני באים קודם, כי מ' קודמת ל-ע'.

אין אני אומר שעוני לא צריך לעמוד בשורה אחת עם בעיות אחרות. אף-על-פי-כן יש דברים שאין אנו יכולים לפתור בשנה אחת, בעוד שאת בעיות הבטחון של שנה זו אנו חייבים לפתור בשנה זו. את הבעיות של משכנות העוני הלוואי ונוכל לפתור בשנתיים או שלוש שנים.

מנחם ידיד (גח"ל):

גם זה בטחון, אדוני השר.

שר השיכון ז. שרף:

על מה אתה מתווכח אתי? אני מסכים שמשרד הבטחון יכול בתוכו גם את משרד השיכון, ואני אשאר ללא תיק.

מוציאים מהן משפחות גדולות, משפצים אותן ומוסרים אותן לזוגות צעירים.

בינתיים עשינו הסדרים והמספר גדל. ההסדרים נעשו בעיקר עם חברת "שיכון עובדים". במידה שזה קשור אתנו יהיה מספר הפתרונות 7,000 ולא 6,000. חברת "שיכון עובדים" מוסיפה עוד אלף פתרונות מאמצעה היא. הם הכריזו כעת על הרשמה לאלפיים יחידות, כאשר אנחנו עוזרים ומשתתפים במימון של אלף יחידות. זהו המיבצע הגדול ביותר שנעשה מאז קום המדינה ועד היום. אבסולוטית ויחסית. זאת עשה משרד השיכון ביזמתו, ואני גאה על כך.

בחודש ספטמבר הבא תהיה הרשמה נוספת. לקביעת תנאי ההרשמה השנייה יהיה בידנו חומר הסקר שעורכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. או נהיה מצוי ימים בידע נוסף, דבר שיעזור לנו לכוון את מעשינו.

אני עומד להרצות כאן על עבודת משרד השיכון בסוף חודש יוני. עד אז יהיה תחת ידי הרבה יותר חומר מאשר יכול אני להביא עכשיו, כי רק לפני שלושה או ארבעה ימים קיבלתי הודעה שתוגש הצעה לסדר היום.

הי"ר י. נבון:

סקירתך נקבעה ל-28 ביוני.

שר השיכון ז. שרף:

אדרבה.

רצוני להעיר עוד שלוש הערות. הערה אחת: קיימת רשות מרכזית לפינוי ולבינוי. לא צריך להקים אותה. היא קיימת על-פי חוק שחוקק בכנסת, כמוכן, הפעילו אותה הלכה למעשה רק במקרה אחד: בכפר שלם. מחצית האוכלוסיה פונתה משם. אנחנו עומדים להפעיל אותה עכשיו לגבי הנחלאות בירושלים. הבעיות מרובות, ויש מגבלות בהפעלת החוק הזה.

חיים קורפו (גח"ל):

על הנחלאות בירושלים היתה כבר הכרזה, והיא בוטלה.

שר השיכון ז. שרף:

אתה חושב שאינני יודע על כך?

חיים קורפו (גח"ל):

אתה אומר שעומדים להפעילה.

שר השיכון ז. שרף:

אם צריך להכריז מחדש, אנחנו עומדים להכריז מחדש. האם אתה חושב שאני עוסק בזה אפילו בלי לדעת את העובדות?

אנחנו מרכזים כעת חומר על כל השכונות בארץ. אנחנו רוצים לדעת מהו היקף הבנייה לגבי אותו חלק שהפתרון לגביו הוא שימוש בחוק רשות הפינוי והבינוי. ברור שלא נוכל לבחור את הבעיה, כי יש לנו מגבלה, חוץ מהמגבלה של כסף. חבר-הכנסת דוד הציע להקים קרן של 250 מיליון לירות. אני רוצה לומר לכם: אילו הועמדה הקרן הזאת לרשותנו (והייתי מקבל זאת ברצון), גם אז לא היינו יכולים להשתמש בה בשנה אחת, משום שאין לנו כוח-האדם הדרוש כדי להרחיב את

שהיה 22.25, ירד ל-13. ואין אני מסתפק באחוזים, משום שהאחוזים כשלעצמם יכולים להטעות, אלא מדבר על יחידות דיור. המספר של 111 אלף, מימי ואדי סאליב, ירד עד ל-65 אלף בימי הכנסת הקודמת.

מאז ועד תחילת 1970, או סוף 1969, גדל מספר המשפחות ל-641 אלף, לעומת 500 אלף בימי ואדי סאליב. מהן גרות בידרות בתנאי צפיפות, של שלוש נפשות ויותר לחדר, פחות מ-55 אלף, שהן 8.5%. בזה אינני כולל אלפיים או שלושת אלפים משפחות, שבשעה זו, שבה אני עומד כאן ומדבר, מוספים לדירותיהן חדר או שני חדרים. אני רואה אותן כמי שבעיותיהן מבחינה זו נפתרו, משום שהבנייה מתבצעת ממש בימים אלה. מספר המשפחות הכללי עד לסוף 1969 הוא 641 אלף.

אם אני לוקח את ואדי סאליב - ואני מזכיר אותו, מפני שאתה, חבר-הכנסת יידי, אמרת שמאז ועד היום לא נעשה דבר - הרי בתוך סך כולל של 500 אלף משפחות היו 111 אלף משפחות, כלומר 22.25%, שגררו בתנאי צפיפות, בעוד שכיום, כאשר האוכלוסיה גדלה ומספר המשפחות גדל ל-641 אלף, הוקטן מספר המשפחות המתגוררות בתנאים של שלוש נפשות ויותר לחדר בדיוק לחצי, אבסולוטית, ובאחוזים - יותר, מפני שכלפי המשפחות הגדולות האחוזים לא עוזרים. אבל עוזר הדבר שאני יכול לעמוד כאן, ואני גאה שאני יכול לעמוד כאן ולהגיד, שבמספר של 111 אלף משפחות, שגררו בתנאי צפיפות של שלוש נפשות ויותר לחדר, ירדנו היום למספר של קצת פחות מ-55 אלף. והמובן הוא לא שפתרנו את הבעיה ב-50% ל-111 אלף משפחות, אלא נפתרה לחלוטין בעיית הצפיפות ליותר מ-50% מהמשפחות, בעוד של-50% הנוותרים טרם נפתרה הבעיה והיא העומדת לפנינו היום.

אני לוקח עניין שני - זוגות צעירים. ועדת העבודה עוסקת כעת בסוגיה זו, אבל לאמיתו של דבר אין אנו יודעים כרגע את גודל הבעיה, ומשום שאיננו יודעים את גודל הבעיה איננו יכולים להגדיר את מהותה, וזאת רצוני להסביר. אין אנו יודעים איך מסתדרים שנה שנה כל הזוגות הצעירים שמתחתנים באותה שנה. מספר הווגות הצעירים שמתחתנים מדי שנה, כאשר שניהם רווקים שאינם מביאים דירה עמם, נע בין 17 ל-18 אלף. לאחר מלחמת ששת-הימים ניכר גידול במספר זה. נדע על כך בחודש ספטמבר, מפני שהשנה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עורכת סקר. היא כבר עובדת על זה למעלה מחצי שנה. אנחנו רוצים לדעת מה הוא אחוז העוני, עוד לפני שהתחיל הפולמוס על העוני. העוני היה קיים גם קודם וגם טיפלו בו. ביקשנו שהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה תערוך סקר: מה קרה ואין הסתדרו 52 אלף זוגות צעירים אשר התחתנו בתקופה שמאמצע 1967 ועד אמצע 1970? אנחנו חושבים שהסקר הזה יגיד לנו מה המהות ומה גודל הבעיה; כמה מהם מסתדרים בזכות דרים בעזרת ההורים, כמה מהם מסתדרים בעזרת מקומות העבודה וכ"ו.

הכרזנו בחודש אוגוסט או ספטמבר 1970 - אינני זוכר בדיוק - על הרשמה, והדענו שאנחנו מוכנים לתת פתרונות ל-6,000 זוגות צעירים. הפתרונות כוללים בנייה של משרד השיכון, הלוואות כדי לרכוש דירות מהבנייה הפרטית או מיד שנייה, וזה כולל גם דירות שאנחנו

— הצעות לסדר-היום (שרף, ידיד, ביבי, רויאל-נאור, ארידור, גבון, מילמן, קורפו, ארבלי-אלמזלינו) —

הבנייה במדינה. בכוח-האדם העומד לרשותנו או יכולים ומקווים...

מנחם ידיד (גח"ל):

היא מכוננת לשכירות, הקרן הזאת.

שר-השיכון ז. שרף:

מה זה משנה? צריך לבנות? אתה תבנה זאת במקום מכירה? אתה מוסיף: זה עומד לשכירות; ברור, שמעתי. אבל אני אומר: אנחנו מקווים שהמשק יסיים השנה 36 אלף יחידות דיור. והלוואי שתקוותנו תתגשם. בשיטות הבנייה שיש לנו איננו יכולים עכשיו לבצע יותר. המספר גדל. בשנה הבאה יהיה קצת יותר; בשנה שעברה היה קצת פחות. או עומדים לפני הפיכה שאנו מתכננים ומקווים שבקרוב אוכל להופיע בכנסת עם הצעת חוק שהיא תנאי להפיכה זו, הפיכה שהיא תיעוש הבנייה, כדי להגדיל את כושר הבנייה ואת כוח-האדם העומד לרשותנו. או נוכל לפעול בהיקף יותר גדול. השאלה איננה רק כסף. השאלה היא גם כוח-אדם.

ולפני שאציע את הצעתי לכנסת יש לי עוד הערה אחת. אני פונה לחבר-הכנסת ידיד ופונה לכל מי שעוסק בבעיה זו ומי שנגש עם אנשים, ואני משער שבאמת אין חבר כנסת שלא נפגש. אני פונה לעתונאים ואני פונה לכל מי שמדבר על נושא זה: רבותי, אין בכוחה של המדינה לפתור את הבעיה הזאת אם מרבית האנשים שלהם היא נוגעת לא יחסכו כסף לשיכון, לא יצמצמו את הוצאותיהם לדברים אחרים — ואינני מדבר על אוכל.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה-מפ"ם):

לעתים אין להם מה לאכול. כיצד יחסכו, כבוד השר?

שר-השיכון ז. שרף:

אינני יודע מי קרא זאת. כרגע אמרתי: אינני מדבר על אוכל. אז מה אמרתי? שאין להם מה לאכול?

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

ממה הם יכולים לחסוך?

שר-השיכון ז. שרף:

גברתי חברת-הכנסת רויאל-נאור, הם יכולים לחסוך, למשל, ממסיבות בר-מצווה.

יורם ארידור (גח"ל):

אדוני השר, לפי ממצאי המוסד לביטוח לאומי יש למעלה מחצי-מיליון איש שחיים על סף העוני או אף פחות מזה. איך הם יכולים לחסוך?

שר-השיכון ז. שרף:

אני רוצה שתקבל על עצמך, אחרי שקראת קריאת-ביניים, ללכת לשכונה כלשהי ולמצוא 10 משפחות או 25 משפחות (עבודה עצמית בוודאי לא תוכל להקיף יותר) שהן במצב זה שאתה מתאר, ואחר-כך תחזור ותגיד פה מבמת הכנסת: מצאתי שבין 25 משפחות אלו אין אף משפחה שלא ערכה או מסיבת ברית-מילה מכובדת, או מסיבת בר-מצווה או חגיגת נישואין, חתונה גדולה. אם תחזור ותאמר זאת, אעמוד ואבקש ממך סליחה. אם לא — אינני מבקש ממך סליחה, ואינני מקבל את דבריך.

יורם ארידור (גח"ל):

אלה לא דברי, אלה ממצאי המוסד לביטוח לאומי.

היז"ר י. גבון:

חבר-הכנסת ארידור, המכשירים המפלצתיים האלה שהכניסו כאן מגבירים פי-כמה את התהודה. אלוהים חנן אותך בקול חזק. אין לך צורך להשתמש במיקרופון. ככה נשמעים דברים ברורים יותר. אבקשך לצמצם בקריאות-הביניים הללו.

שר-השיכון ז. שרף:

שמעתי את קריאת-הביניים שלך. אולי נפגשת בבעיה הזאת פחות ממני. בעיה זו מעניינת אותי לא מאז שאני שר השיכון. אני מוזמן לפעמים למסיבות, ויודע מה עבודתו של האיש ומה הכנסתו. לי אין אפשרות לסדר מסיבות כאלה.

דב מילמן (גח"ל):

אלפי לירות. איפה זה מתקבל על הדעת?

שר-השיכון ז. שרף:

אלפי לירות זה לא מתקבל? בדקתם זאת? למדתם את זה? תבדקו ותלמדו.

חיים קורפו (גח"ל):

אלו משפחות מרובות ילדים.

שר-השיכון ז. שרף:

רבותי, כל זוג צעיר יכול לחסוך 10 לירות לחודש, עשרים לירות לחודש.

מנחם ידיד (גח"ל):

מתי יתחיל?

שר-השיכון ז. שרף:

יתחיל ברגע שהנער מתחיל לטייל עם הנערה, או שהנערה מתחילה לטייל אתו.

מנחם ידיד (גח"ל):

ומתי יתחננו?

שר-השיכון ז. שרף:

הרי תשובותיכם מעידות שאינכם מוכנים אפילו לבדוק מה שאני אומר.

מנחם ידיד (גח"ל):

אנו מוכנים לבדוק כל בעיה. אבל אסור להתעלם מכך שקיימת בעיה, ואסור לומר שיפתרו אותה בזה שיחסכו. אולי טוב שיחסכו במפעל החסכון. אבל מוטב לזכור: אם משפחה מרובת ילדים עורכת מסיבה כזאת, זוהי אולי המסיבה היחידה שעורכת המשפחה, כי המשפחה הרוסה.

שר-השיכון ז. שרף:

אינני מסכים אתך, אבל זהו ויכות שתורג מן הבירור הזה.

עושה ארבלי-אלמזלינו (המערך, עבודה-מפ"ם):

האם משרד השיכון יסכים לכך שאותה הוצאה שמוציאים בחתונה או בר-מצווה תשמש דמי-כניסה לשיכון? לא. ואם לא — הרי למעשה אינכם מסכימים לזה.

— הצעות לסדר-היום (שרף, ידיד, נבון, רזיאל-נאור, קורפו); חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 3) (נבון, דינשטיין) —

שר-השיכון ז. שרף:

למה את אומרת "לא"? הרי את שואלת אותי. אני מוכן לבדוק זאת, וייתכן שאתן לך תשובה חיובית. יכול מאוד להיות. למה את אומרת "לא"?

מנחם ידיד (גח"ל):

טוב ששמענו זאת, הגברת ואני.

הי"ר י. נבון:

לא נהפוך את זה עכשיו לדיון כללי.

שר-השיכון ז. שרף:

רבותי, דיברתי על 55 אלף משפחות עם שלוש נפשות ויותר לחדר (וזהו הצפיפות החמורה ביותר), שבעיותיהן נפתרו. היו כאלה שחשכו והיו כאלה שלא חסכו. ביניהם חלק נכבד עברו לדירות בשכירות. דיברתי על זוגות צעירים שלגביהם הכרזנו על 6,000, ולמעשה יהיו 7,000 דירות, שמהן יהיו רבע בשכירות והיתר בהלוואות ובבנייה. כל זה אמרתי בלי שהזכרתי חסכון. לא התניתי זה בזה. אני רק אומר שהציבור שלנו יכול לחסוך יותר. ואני קורא לכל אלה שמטפלים בעניין: להביע את ההכרה הזאת שצריך לחסוך; לדבר על זה.

מנחם ידיד (גח"ל):

...הדו"ח של עיריית תל-אביב.

שר-השיכון ז. שרף:

הדו"ח של עיריית תל-אביב נמצא בידי, ובשבוע הבא אשב עם ראש עיריית תל-אביב וגדון בזה. הדו"ח של ראש עיריית חיפה נמצא בידי, ובאתי הנה מדיון שהיה לי הבוקר עם ראש עיריית חיפה. אין זה איפוא כך. ולא רק זה. נפגשתי עם נציגי עיירות פיתוח ונציגי שכונות. מסופקני אם יש — אולי יש — כאלה שנפגשים אתם יותר; אני נפגש עם אנשי שכונות לא פחות מאשר חברי הכנסת, אם כי גם הם נפגשים.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):

אז מה הבשורה שבפניך?

שר-השיכון ז. שרף:

את חושבת שאני צריך להביא בשורה מפני שחבר הכנסת ידיד הציע הצעה לסדר-היום? תוך ארבע שנים אני אייצר בשורה? מיד אגיד.

ביוני — ואמרתי זאת בתחילת דברי — אני עומד להופיע לפני הכנסת, ואז אני צריך להתכונן, ואני מתכונן. וזאת איננה הכנה קלה. ואין לי בשורת-ביוניים. לא, אין לי. מפני שגם לך אין, ואין גם לחבר-הכנסת ידיד.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):

אבל אתה, אדוני, השר.

ג. חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 3), תשל"א—1971 *

(קריאה ראשונה)

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני הושר-ראש, כנסת נכבדה. חוק שירות המדינה (גימלאות) נתקבל בכנסת בשנת 1955 ונכנס לתוקף בשלהי אותה שנה. בעת שהממשלה הגישה לכנסת את

הי"ר י. נבון:

אנו עוברים לסעיף ד' בסדר-היום: חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 3), תשל"א—1971, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לסגן שר האוצר.

• רשומות (הצעות חוק, חוב' 1943).

על משכורת חלקית של עובד המדינה שנפטר. מוצע עתה להסדיר את הדבר במפורש.

2. עניין נוסף הטעון הבהרה הוא תשלום המענק לשאיירים. סעיף 27 לחוק קובע כי עובד אשר שירת פחות מחמש שנים ונפטר, אין שאיריו זכאים לקיצבה אלא למענק חד-פעמי בלבד. מענק זה נקבע על-ידי הממשלה מפעם לפעם בהתחשב, בין היתר, במספר השאיירים. באותו סעיף נכללה הגבלה שלפיה אין המענק יכול לעלות בשום מקרה על סכום השווה למשכורתו השנתית של הנפטר. הוראה זו פוגעת רק בשאיירי של עובד בעל שכר נמוך, שהרי השכר השנתי של עובדים בדרגות הגבוהות עולה על סכום המענק. אנו מציעים לבטל הגבלה זו, כדי שבכל מקרה יישולם סכום המענק כפי שנקבע על-ידי הממשלה, ללא הגבלת התקרה של משכורת שנתית.

3. הנושא האחרון שאזכיר כאן נוגע לעריכת הסכמים בדבר שמירת הרציפות של זכויות לגימלה. סעיף 86 לחוק מאפשר עריכת הסכמים בין המדינה לבין אידגון ציבורי בדבר שמירת זכויות הגימלה של עובדים העוברים משירות המדינה לשירות באידגון ציבורי, או משירות באידגון ציבורי לשירות המדינה. כן מאפשר סעיף 85 עריכת הסכמים לשמירת זכויות הגימלה של עובד שהיה בשירות המדינה בתפקיד שחוק הגימלאות אינו חל עליו — כגון שופט או חייל בצבא הקבע, שזכויותיהם לגימלה מוסדרות בחוקים נפרדים — והוא עבר לשרת את המדינה בתפקיד שחוק הגימלאות חל עליו. אולם החוק הקיים איננו מאפשר הסדר לשמירת זכויות הגימלה של עובד העובר משירות המדינה בתפקיד שחוק הגימלאות חל עליו. עניין זה עולה לשירות בתפקיד שחוק הגימלאות אינו חל עליו, כגון עובד אורחי בצה"ל. מוצע עתה לאפשר שמירת זכויות הגימלה גם במקרים אלה.

כאמור, החוק המוצע דן במספר תיקונים נוספים בעלי אופי טכני, המתחייבים מן העניין שנרשח תוך ביצוע החוק העיקרי. דברי ההסבר המצורפים להצעת החוק מפרטים משמעותות של כל תיקון, ולכן אני מסתפק בהערות הכלליות.

אדוני היושב-ראש, אבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה.

הי"ר י. נבון:

אנו עובדים לדיון. רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמולינו.

עושה ארבל-אלמולינו (המערך, עבודה-מפ"ם):

כנסת נכבדה. בטרם אעיר הערותי למספר סעיפים בהצעת החוק המונחת לפנינו, רצוני להתייחס לניסוח של סעיפי החוק, ניסוח אשר אינו מניח את דעתו. דמה לי — וזו אינה רק הרגשתי — שמנסחי החוק חושבים לא פעם, וכך הם עושים, שכלל שסעיפי החוק יהיו יותר מסובכים, מורכבים ומסורבלים מבחינה סגנונית, קשים יותר להבנה מבחינת תכנם ומעוררים ספקות לגבי מגמתם, תהיה זאת הוכחה למחשבה מעמיקה, לבקיות מופגנת ברזי הלשון והחוק. כך מתקבלים לא פעם חוקים, שהאזרח אינו מסוגל בשום פנים ואופן להבין לא רק את תכנם, אלא גם את מגמתם של אותם חוקים, הדגים בזכויותיו וחובותיו. סירבול בניסוח ותוסר בהירות מספקת גורמים לא פעם כאב ראש אף למשפטנים הנאלצים

הצעת החוק המקורית, והיה זה עוד בשנת 1953, היתה זאת חוליה שנייה בשרשרת החקיקה הרבה בסוגיית עובדי המדינה. לאחר שהוגשה לכנסת הצעת חוק שירות המדינה, שדנה בחובותיו של העובד כלפי המדינה והציבור ובזכויותיו כעובד, היה צורך להשלים את הנושא ולקבוע את זכויותיו של העובד לאחר פרישה. אותה עת לא נראה כלל כי בשנים הראשונות יהא צורך להקציב כספים לצורך תשלום גימלאות. המנגנון היה צעיר יחסית, ולפיכך נהגו רק מעטים מזכויות גימלה על-פי החוק.

שש-עשרה שנים חלפו מאז נחקק החוק המקורי, ואנו רואים אותו כיום כפי שהוא משתקף במבחן הביצוע היום-יומי. קיצבאות משתלמות לעובדי מדינה שפרשו מעבודתם לאחר שהגיעו לגיל פרישה וגם לשאיירים של עובדים שנפטרו או שיצאו לגמלה מוקדמת מחמת בריאות לקויה. בשנת התקציב 1970/71 שולמו קיצבאות ל-10,835 עובדי מדינה לשעבר ולשאייריהם בסכום כולל של קרוב ל-45 מיליון לירות. המספר האמור כולל כ-2,200 מורים לשעבר וכאלף שוטרים. בשנת התקציב השוטפת הוקצב לתשלום גימלאות ומענקים לשאיירים סכום של 47.35 מיליון לירות. לפי התחזית יגדלו סכומי הגימלאות במשך השנים הקרובות, ולפי המספרים הנ"כ כחיים ניתן להניח כי יתייצבו כאשר מספר מקבלי הקיצבה יעמוד בסביבות 20,000. ביצוע החוק מופקד בידי מחלקת הגימלאות שבאגף החשב הכללי. לתיקוני של מחלקה זו מתווספים מדי חודש בחודש כ-120 פנסיונרים חדשים, מרביתם פורשים לקיצבה מחמת גילם ומיעוטם עקב נכות, פיטורין ושאייריהם של עובדים שנפטרו.

חוק זה שאנו דנים בו עתה עמד על סדר-יומו של בית זה לעתים קרובות. מאז נתקבל בשנת 1955 תוקן לא פחות משמונה פעמים, עד שבשנה שעברה שולבו כל התיקונים לנוסח משולב. אולם גם מאז תוקן החוק פעמיים, ולאחרונה לפני פחות מחודשיים. קיימות מספר סיבות לצורך בתיקונים תכופים לחוק זה. החוק, הנוגע לזכויות ציבור שאינו נמנה דווקא עם הגופים החוקים במשק, נבון ומופעל יום-יום. לכן בעת שמתברר כי קיימות אי-בהירות או יש קושי בביצוע, יש לסלקם במהירות האפשרית. יש גם לזכור שנושא דיני העבודה, אצלנו כמו גם במרבית המדינות המערביות בימינו, הוא דינאמי ומתפתח בקצב מהיר יותר מאשר ענפים אחרים של החוק.

החוק המונח עתה לפני הבית הוא בעיקרו טכני, תכליתו להבהיר דרך חישוב או תשלום של גימלאות, ולהסיר ספקות לגבי כמה מהוראות החוק העיקרי. כל פרטי התיקונים הובהרו בדברי ההסבר להצעת החוק, ורצוני לעמוד כאן על משמעותם של אחדים מהם.

1. חוק שירות המדינה (גימלאות) קובע כי מקיצתו של מי שמקבל בנוסף לקיצבתו על-פי החוק גם קיצבת זיקנה או קיצבת שאיר מהמוסד לביטוח לאומי, יש להפחית מחצית קיצבת הביטוח הלאומי. באחד התיקונים הקודמים לחוק נקבע כי מקום שקיצבתו של זכאי לקיצבה מחושבת לפי משכורת חלקית, תיעשה גם ההפחתה לפי אותו חישוב באופן יחסי לשיעור המשכורת החלקית. באותו תיקון לא הובהר כי ההפחתה החלקית תחול גם על קיצבתה של אלמנה, המבוססת

מעמיק וגדול, ועליו להתייחס אל כלל עובדי המדינה הזכאים לגימלה. הגיעה העת לנתק את השילוב בין קיצבת זיקנה שהאזרח זכאי לקבל מהביטוח הלאומי לבין זכותו לגימלה שהוא זכאי לקבל כעובד מדינה שפרש. שילוב זה, הקיים זה שנים, אין לו הצדקה כיום, לא לגבי מבטוחים בפנסיה תקציבית ולא לגבי המבוטחים בפנסיה מצטברת.

קראנו היום מעל דפי העתונות על ההסכם וההסדר בין ההסתדרות הכללית לבין משרד האוצר, על ניתוק השילוב לגבי הפנסיונרים המאורגנים בקרנות הפנסיה של ההסתדרות, שבהן נהוגה פנסיה מצטברת. אני מברכת על ההסדר ואת אלה שעשו אותו, כי על-ידי כך מחזירים לפנסיונרים את הזכות לקבל את קיצבת הזיקנה מהביטוח הלאומי. אך הסכם זה, לצערי, אינו תופס לגבי עובדי המדינה וביניהם אותו ציבור שסעיף 5 מתייחס אליו.

אני חושבת שהזדמנות זו של תיקונים בחוק שירות המדינה (גימלאות) היא ההזדמנות הנאותה לבטל את השילוב גם לגבי עובדי המדינה, ובחוק העיקרי לבטל כל אותם הסעיפים המתייחסים לשילוב, בכלל זה סעיף 29(ה) לחוק העיקרי, המתייחס גם הוא לעניין זה, אשר סעיף 5 בהצעת החוק, על כל חלקיו, בא לקבוע בכך תיקונים.

התיקון בסעיף 5(א) המוצע ממחיש את העוול שהיה קיים והיה קיים גם לאחר התיקון, כי כאן מדובר בעובדים חלקיים שפרשו מעבודה ואשר סך כל הגימלה שהם מקבלים, בתוספת קיצבת הביטוח הלאומי, אינה עולה על 102 לירות לחודש, ולפי המוצע בחוק ינכו מהם 40 לירות לחודש, כלומר שליש משתי הקיצבאות גם יחד. בתיקון המוצע יש אמנם הסרת פגם, אך נשאר בו הפגם התברתי, שעובד מדינה אשר פרש לגימלאות ומקבל גימלה זעומה — ינכו ממנו שליש מסך כל הקיצבאות, ושליש זה פירושו פת-לחם. על כן אני מציעה את התיקון היסודי של ביטול השילוב, כדי לתקן עוול חברתי זה.

כבוד היושב-ראש, סעיף 6 בהצעת החוק, כאשר קוראים אותו, קשה להבין מיד מה ההבדל בינו לבין הסעיף בחוק העיקרי שאותו הוא בא להחליף. אולם השורות המעטות הללו מגלמות בתוכן שני מהותי ועקרוני לגבי המצב הקיים עד כה ולא תיקון טכני. אדוני סגן שר האוצר, מדובר כאן בתיקון שאינו טכני, אלא הוא עקרוני ומהותי, ואם תיקונים אלה נקראים בפיך טכניים — איני יודעת תיקון מהותי מהו.

מדובר כאן בהגבלת גימלאות כפל במקרה שמקבל הגימלה עובד בשני מקומות עבודה נפרדים ובכל אחד מהם רכש לעצמו, בתוקף שנות עבודתו, זכות לגימלה. בעיה זו נתונה בוויכוח זה שנים. ועדת העבודה התייחסה אליה לפני שלוש-ארבע שנים, אך טרם נתנה לה תשובה חד-משמעית. השאלה המעסיקה רבים היא, האם זכאי הפרט למצות את מלוא זכויותיו כעובד ולהיות מגימלאות כפל אף כשסך כל הגימלאות הוא מעל לאחוז המקסימלי של הפנסיה המקובלת במדינה כיום, — וזה נוגע גם לעובדים שעזבו את שירות המדינה ועברו לעבודה בשוק הפרטי, שמגבלת גימלאות הכפל אינה חלה עליהם; או שיש להתחשב בראש וראשונה בעקרון שהפנסיה צריכה להיות, בכל מקרה, קטנה מהמשכורת שבזכותה מקבל העובד גימלה.

אנו נמצאים במציאות שיש אמנם כלל, אך מדי שנה

להשקיע עמל לפיענוח סעיפי החוק כאילו זה היה ספר הפירים. מתוך נסיוני, וייתכן הקצר, אני אומרת דברי אלה לגבי ניסוח חוקים בכלל, ובמיוחד לגבי ניסוח חוק שירות המדינה (גימלאות) כולו, וכן לגבי ניסוח הצעת החוק המונחת לפנינו, הבאה לתקן מספר סעיפים בחוק זה.

שוחחתי על הצעות התיקונים, לצורך עזרה והבהרה ושמיעת חוות-דעה, עם נציגי איגוד עובדי המדינה ואנשי האיגוד המקצועי ומשפטים, כדי לרדת לסוף דעתם של מנסחי התיקונים ולהבין את תכנם ואת משמעותם של הדברים הנאמרים בהצעת החוק, הבאים להחליף את הניסוח הקודם בחוק העיקרי. עלי להודות שהשקיעו מאמץ אינטלקטואלי רב כדי לרדת לעמקם של הדברים ולהסבירם לאדם פשוט כמוני. תארו לכם מה יכול להיות מצבו של אדם שאינו מצוי כלל בהלכות חוק ומשפט.

רבותי, היה רצוי ואולי גם הכרחי שהחוקים בכלל, ובמיוחד חוקים הקשורים בזכויות עובדים, ינוסחו בצורה ברורה ומובנת, המונעת פרשנות מיותרת ומסובכת. ולמשפטים המנסחים את הצעות החוקים המוגשים לכנסת בשם הממשלה רצוני לומר: אנא נסחו את הצעות החוקים בלשון בני-אדם, בלשון שכל אחד יכול להבין. כבוד היושב-ראש, התיקונים המוצעים בהצעת החוק, הנוגעים ברובם הגדול לזכויות העובדים עבודה חלקית, מבליטים פעם נוספת את הצורך ביררו חקיקת חוק הפנסיה, שמגמות הבטחת רציפות הזכויות בתחום הגימלאות לזכאים, ללא קשר למצב עבודתם ולקוין הגימלאות שהם משתייכים לה. דבר זה ימנע עיוותים, כפילויות וקיפוח של הפרט.

ההצעה באה לתקן עיוותים שהיו קיימים מאז הפעלתו של חוק שירות המדינה (גימלאות), אשר התקבל בשנת 1953.

סעיף 2 מתייחס לאדם שעבד ביותר ממשרה אחת, בשני מקומות עבודה או במקום עבודה אחד. עם פרישתו היה זכאי אדם כזה לקיצבה בהתאם לכך. עבד במשרה וחצי, למשל, קיבל בעת הפרישה פנסיה בעד משרה וחצי. אמנם זכות זו לא היתה מעוגנת בחוק, אך גם לא היתה אסורה, ויש מקרים שכך קיבלו. ייתכן שהתיקון שבסעיף 2 צודק מבחינה עקרונית, אך אין להפחית את הגימלה של אלה שכבר קיבלוה, לפני קבלת התיקון. ייתכן שישנם פנסיונרים כאלה שאינם כבר בחיים וישנם שאירים הנהנים מהגימלה. הייתכן שעם התיקון בחוק תופחת גימלתם? על כן אני מתנגדת לסיפה של סעיף 2, ובמקום האמור בסעיף: "אולם אין בהוראה זו בלבד כדי לחייב אדם להחזיר כל סכום שקיבל מאוצר המדינה לפני פירסום חוק זה", אני מציעה שייאמר: "ובלבד שלא יופחתו קיצבאות עקב תיקון זה".

התיקון המוצע בסעיף 5 מתקן פגם בחוק הקיים זה שנים, שיש בו לא רק חוסר צדק, אלא גם חוסר הגיון. ללא שום הצדקה ינכו מהעובד עבודה חלקית את מחצית קיצבת הביטוח הלאומי, כפי שעושים לגבי עובד במשרה מלאה; והאבסורד הוא יותר גדול לגבי עובד שעבד חלקית בשני מקומות ובכל מקום עבודה ינכו ממנו את מחצית קיצבת הוויקנה של הביטוח הלאומי, באופן שלמעשה לא נהנה כלום מזכות זו.

חברי הכנסת, התיקון המוצע יש בו משום תיקון עוול לגבי בודדים שהחוק הקיים הפלה אותם לרעה. אך, לדעתי, התיקון הנדרש חייב להיות הרבה יותר

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מתנצל מראש בפני חברי הכנסת על כי הערתי לא יהיו מנוסחות בצורה ראויה, כי אני מגיב מיד לאחר ששמעתי את דברי חברת הכנסת ארבלי-אלמולוני — האזנתי לכל הערותיה שהושמעו כאן — שהיתה המשתתפת היחידה בדיון זה. על כן יהיו תגובותי ספוגטיות. מובן שחוק זה יעבור לוועדת העבודה לדיון ולליבון, ושם יוכלו לדון במפורט בנושאים השונים שהועלו כאן.

רצוני להגיב במספר הערות קצרות על מה שכבר הועלה כאן בדיון על-ידי חברת הכנסת ארבלי-אלמולוני. אשר לניסוח המורכב והמעורפל, אני מסכים עם חברת הכנסת ארבלי-אלמולוני. גם אני הייתי צריך להקדיש לא מעט זמן כדי להבין את החוק הזה. אני מודה ומתוודה שהטענה נכונה. אך העניין איננו באחריות המשרד. המשרד הוא הגוף הגורם והמניע שיוכנסו התיקונים, אך לניסוח יש משפטים, ועדות משפטיות, משרד המשפטים, והנושא נמצא בטיפולם. אני רק רוצה לומר לקול זכות, כי איננו מדברים בעניין הנדון על חקיקת חוק מתחילתו ועד סופו, שאפשר לנסח אותו בצורה מובנת יותר או קלה יותר ולא מורכבת כל כך; אנו עוסקים כאן בחוק המתקן סעיפים קיימים, וכשמכניסים תיקונים לסעיפים קיימים צריכים להיצמד על-פי רוב לאותם הסעיפים שרוצים לתקן, ואז קשה להביא לפישוטו של כל החוק עצמו. ובכן, אני מסכים בכל לב להערתה של חברת הכנסת ארבלי-אלמולוני לגבי הסיר-בול בניסוח, כי גם אני עמלתי קשה להבין את התיקונים למרות הרקע המשפטי שיש לי.

עושה ארבלי-אלמולוני (המערך, עבודה-מפ"ם):
צריך לנסח את כל החוק מחדש.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

ייתכן שנגיע לניסוח מחדש של החוק. עובדה היא שבחוק נעשים תיקונים מפעם לפעם, וייתכן שצריך לעשות את העבודה מההתחלה ועד הסוף. ייתכן שנגיע פעם לזה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

מותר לחבר הכנסת להודיעו כשהוא קורא בחוק שאפשר לשלול מאדם גימלה שלו בגלל עבירה משמית.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אבל לא דיברנו בכלל על זה. לא הגבתי עכשיו על זה, אלא דיברתי על הניסוח המורכב, בין שיש סמכות כזאת למפ"ל ובין שאין לו סמכות כזאת. גם לולא היתה סמכות כזאת היתה הנוסח מורכב. דברי אלה מכוונים להערה הטרומית של חברת הכנסת ארבלי-אלמולוני.

גם לגבי סעיף 2 אני מזדהה עם הערתה של חברת הכנסת ארבלי-אלמולוני. דומני שהיתה איוו השמטה. על כל פנים אין כוונה כזאת. דומני שהיא הציעה לכתוב כאן "ובלבד שלא תופנת הקיצבה", ואני מסכים. אני חושב שתוך כדי ליבון הצעת החוק בוועדה צריך הדבר לקבל ביטוי מלא. אם כן, בעניין זה אין חילוקי דעות.

אשר לעניין השילוב עם קיצבת הביטוח הלאומי — גם בעניין זה קיימת הצעה. איני יודע אם חברת הכנסת ארבלי-אלמולוני יודעת על הצעה זו, אבל עובדה היא

בשנה הולך ומתרבה מספרם של היוצאים מן הכלל הנהגים מגימלאות כפל. בסוגיה זו יש להבדיל, לדעתי, בין המבוטחים בפנסיה תקציבית לבין המבוטחים בפנסיה מצטברת. אף אם אפשר להבין את הטיעון שאין לשלם לעובד שתי גימלאות שבעדן לא שולם תשלומים ונהגה מפנסיה תקציבית, הרי לדעתי אין הגיון וצדק לשלול מעובד קבלת גימלה נוספת אם היא גובעת מתשלומים לקרן הגימלאות, ואין שום הצדקה שיתהווה מצב, ודווקא בתחום רגיש כמו גימלאות, שמטילים על העובד חובות ללא הקניית זכויות. ואם רוצים להטיל חובה ולשלול גימלה, צריך לפטור מחובת תשלום סכומים המופרשים לקרנות הפנסיה מצד העובד.

כבוד היושב-ראש, בבואי להתייחס לסעיפים הקשורים עם גימלאות השוטרים, רצוני להביע את דעתי בהזדמנות זו שיש להוציא בכלל את עניין הגימלאות לשוטרים מהמסגרת הקיימת של חוק שירות המדינה (גימלאות) ולקבוע לה מסגרת חוקית נפרדת המתאימה לאופי ולתנאי העבודה של השוטרים.

ידוע לכולנו שתנאי העבודה של השוטרים שונים לחלוטין מתנאי העבודה של כלל עובדי המדינה והם יותר דומים לתנאי העבודה של המשרתים בצבא קבע, כי שוטרי משמר הגבול, השוטרים והסוהרים משתייכים לזרוע בטחונית, ושירותם גם כן בטחונית. כשם שלגבי חיילים המשרתים בצבא שירות קבע יש חוק גימלאות נפרד, וחוק שירות המדינה (גימלאות) אינו חל עליהם — כך יש לנהוג לגבי המשרתים במשטרת ישראל, ואני מקווה שתהיה סוף סוף הבנה ותימצא אוון קשבת לתיבעה צודקת זו, והמסגרת החוקית הנפרדת בוא תבוא.

ומכאן אעבור לתיקון המוצע בחוק בסעיף 7, הבא לקבוע כי המפקח הכללי של המשטרה יוכל לשלול את זכות הגימלה של שוטר, אם פוטר לרגל עבירה, לרבות עבירה משמעתית. איני מזדהה עם התיקון המוצע ואני מתנגדת לו, כי אני מתנגדת שהיתרון שמכות למפקח הכללי של המשטרה לשלול את זכות הגימלה משוטר פשוט בגלל עבירה. על מעשה עבירה שביצע השוטר ייענש על-ידי בית-המשפט. פטוריו מהשירות מוצדקים, כי אדם כזה אינו יכול למלא תפקיד שהופקד בידיו, לשמור על חוקי המדינה. אך אין לשלול ממנו זכויות לגימלה — בעיקר זכויות בני משפחתו לגימלה — זכויות הרשב בעבודתו במשך שנים שבהן מילא את תפקידו. אין בשלילה זו הענשת הפרט בלבד, ולא רק עונש דטרואקטיבי, אלא זה גם מעשה של הענשת ילדים ואשה על מעשים לא טובים שבוצעו על-ידי אבות ובעלים, ונדמה לי שזה מנוגד לערכי הצדק והמוסר. אם במשך כל השנים הללו לא מצאתם לנכון להביא הצעת חוק כזאת, אינני יודעת מה השתנה ומדוע אתם מציעים זאת כיום.

אני חושבת שבהזדמנות זו של הכנסת תיקונים בחוק שירות המדינה (גימלאות) כדאי היה לבדוק מחדש ובאופן יסודי דברים נוספים שהם עדיין שרירים וקיימים בחוק העיקרי, לעדכן אותם לאור המציאות ולאור הצרכים שהשתנו ולתקן עיוותים שעדיין קיימים. נעשה את הדבר בהזדמנות זו שאנו מביאים את התיקון ולא נדחה סילוק עיוותים קיימים.

ה"ר י. נבון:

רשות הדיבור לסגן שר האוצר.

בדינוי הוועדה. ודאי יש נימוקים לכאן ולכאן. המשטרה נמצאת במסגרת מיוחדת, ואולי היא זקוקה לסעיף זה. אני מבין את הפילוסופיה שבאה לידי ביטוי בדברי חברת הכנסת ארבל-אלמוזלינו. גם אני אינני בקי די הצורך באותם נימוקים אשר הגיעו את מציעי החוק לכלול סעיף כזה ולהעניק סמכות למפקח הכללי של המשטרה לשלול גימלה במקרה של עבירה משמעתית חמורה שיש עמה קלון. מכל מקום, ההצעה המונחת לפנינו איננה מנוגדת לעמדתה של המשטרה. המשטרה ודאי עמדה על כך, ואולי גם הוראה כזו מקובלת בעולם. אינני יכול להבהיר בשלב זה מה הם כל הנימוקים בעד הסעיף; ברורים לי הנימוקים שהם נגד. אני מציע שהוועדה תלבן גם סוגיה זו מכל צדדיה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

בהצעת החוק יש משום החמרה. עד כה נשללה הגימלה בעקבות עבירה חמורה. במיוחד, ועתה מוצע לשלול אותה בשל כל עבירה משמעתית.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

מדובר על עבירה משמעתית שיש בה משום קלון. אינני בא לומר שרק כך צריך לגסס את הסעיף. הוועדה תשמע את הנימוקים בעד וגד הסעיף ותגיע למסקנה. ההצעה טובה לפני הוועדה, היא תשמע את הנימוקים השונים ותשוכנע מהי הדרך הנכונה. אינני יכול להביא עכשיו לפניכם את כל הנימוקים בעד ההצעה.

לאחר שהוועדה תדון בהצעה, אני מניח שהיא תובא לאישור על דעת כל חבריה, כי לא מדובר כאן בעניינים כל-כך עקרוניים. המגמה היא להפעיל בצורה תקינה ובלתי-מופרעת את חוק שירות המדינה (גימלאות). מגמתו של החוק היא להעניק גימלאות ולא לשלול אותן.

הי"ר י. נבון:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את החוק לוועדת העבודה.

הצבעה

ההצעה להעביר את חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 3), תשל"א—1971, לוועדת העבודה נתקבלה.

הי"ר י. נבון:

הישיבה הבאה של הכנסת ביום ב' הבא, בשעה ארבע אחרי-הצהריים, ישיבה זו נעולה.

שקיימת הצעה, אשר הועברה לשר האוצר על-ידי הוועדה בראשותו של חבר-הכנסת קרגמן, בעניין הפסקת הני-כויים. הצעה זו נמצאת בדיון במשרד האוצר והיא תוכרע בזמן הקרוב. ייתכן שהיא תוכרע תוך כדי דיון בוועדת העבודה. על כל פנים קיימת הצעה, ולא רצינו לעכב את כל החומר הזה עד שהיא תוכרע, שהרי אין גבול להצעות שאפשר להביא בהקשר זה. חשבתי שמוטב לקדם בינתיים את החוק, לשפר אותו ולהכניס תיקונים, מאשר לעכב אותו לחלוטין ולגרום בינתיים לעוולות.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך, עבודה—מ"מ):

אבל אין טעם לתקן חמישה-שישה סעיפים ולבוא אחר-כך בתיקון של כל החוק.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

כיוון שאנו דנים באנשים חיים — באלמנות, בשאי-דים וכו' — הרי כשאנו נתקלים בעוולות שיש צידוק לתקן אותן, מוטב להביא את התיקונים מיד ולא לחכות להבאת כל מכלול הבעיה לליבון מחדש.

אשר לסעיף 6 שהוזכר כאן, דומני שההערה היתה בעניין גימלאות כפל. לא התכוונתי לומר שההצעה היא טכנית. אמרתי שחוק זה מורכב ממספר הצעות ותיקונים טכניים, אולם אני עצמי עמדת על שלוש נקודות מרכזיות שלא ראיתי אותן כנקודות טכניות, ובודאי שגם נקודה זו אינה טכנית. על כל פנים המצב הוא שאין בהצעה המונחת לפנינו דבר שיש בו כדי להרע. היא באה להשלים את ההוראות הקיימות ולהבהיר מה הן גימלאות כפל. ההגבלה לגבי גימלאות כפל היתה קיימת בעבר והיא אושרה בשעתה גם על-ידי ועדת העבודה. אני מציע שנקודה זו תובהר בעת הדיון בוועדת העבודה, שם תוכל חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו להעלות את ההערות שהשמיעה מעל דוכן זה.

אשר לסעיפים 7—8, גם הם באו להבהיר, ללבן ולחקן ליקויים בהוראות הקיימות.

הסעיף בדבר שלילת הגימלה בעקבות עבירה משמעתית של שוטר, שעליו ייחדה את הדיבור חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, וגם חברת-הכנסת אליעד הגיב על-כך בקריאת-ביניים — זהו סעיף שהיה גם בעבר. אין כאן משום חידוש שהוכנס להצעת החוק. סעיף זה אושר בוועדת הכנסת וכן בעת הקריאה השלישית בהצעת החוק. אני חייב לומר שלא נתקלנו בקשיים בנושא זה בעבר. אבל אין מצדי התנגדות לכך שהנושא יועלה

הישיבה נעולה בשעה 14.15.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות ק"פ-קפ"ב

- א. שאילתות.
- ב. סקירת שר הפיתוח על פעולות משרדו.
- ג. חוק הטיפול באבדות, תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- ד. חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 3), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- ה. חוק לימוד חובה (הוראת שעה), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- ו. חוק דשות הנמלים (תיקון), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- ז. התערערת ביחסי העבודה; גל השביתות בשירותים חיוניים (הצעות חברי-הכנסת מ. אביוהר וג. האוזנר) - תשובת השר.
- ח. הצעות לסדר-היום.
- ט. חוק בית הדין לעבודה (תיקון), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- י. חוק יד יצחק בן-צבי (תיקון), תשל"א-1970 (קריאה ראשונה).
- יא. חוק המזונות (הבטחת תשלום), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- יב. חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מס' 2), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- יג. חוק לשכת עורכי הדין (תיקון מס' 7), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- יד. חוק דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוץ וסו-
- דו"ת רשמיים) (תיקון מס' 2), תשל"א-1970 (קריאה ראשונה).
- טו. חוק שיפוט בתי דין יהודים קראים (נישואין וגירו-שין), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה) - המשך הדיון ותשובת השר.
- טז. חוק שכר חברי הכנסת (תיקון מס' 7), תשל"א-1971 (קריאה שנייה ושלישית).
- יז. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 32), תשל"א-1970 (קריאה ראשונה).
- יח. חוק ההגבלים העסקיים (תיקון מס' 3), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- יט. חוק החניכות (תיקון), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- כ. חוק לתיקון פקודת השטרות (מס' 3), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- כא. חוק לטיפול בחולי נפש (תיקון), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- כב. חוק לתיקון תקנות-שעת-חירום (תשלומי חובה), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- כג. חוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה) (תיקון), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- כד. חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות חוץ) (תיקון מס' 4), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- כה. חוק לתיקון פקודת העדות (מס' 8), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- כו. חוק התיכונן והבנייה (תיקון מס' 2), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות ק"פ-קפ"ב

192. מ. נסים (גח"ל): משפט חדש בלנינגרד העו-מד להיפתח ביום 11 במאי 1971.
193. ג. האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית): משפטים חדשים נגד יהודים בברית-המועצות באשמת עלייה.
194. א. זילברברג (המערך, עבודה-מפ"ם): משפט לנינגרד.
195. מ. פרוש (אגודת ישראל): משפט לנינגרד.
196. מ. בגין (גח"ל): הסדר-ביניים והנסיגה מן התעלה.
197. מ. סנה (מק"י): יומה ישראלית לפתרון שלום למשבר המזרח-תיכוני.
198. מ. ידיד (גח"ל): חיסולם של משכנות העוני ופתרון מצוקת הדיור.

סיכום הישיבות

ישיבה ק"פ (ט"ו באייר תשל"א - 10 במאי 1971)

היו"ר - ר. ברקת; ט. סנהדראי.

א. חברי הכנסת י. בן-מאיר (רוזנברג) הצהיר הצהרת אמונים.

ב. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת.

ג. שרי-התכורה ש. פרס השיב על 5 שאלות של חברי הכנסת: ג. פת, י. יפרה, מ. אביזוהר, ש. כהן, א. אבנרי.

ד. י. ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על חילופי גברי בוועדות הכנסת.

ה. שרי-הפיתוח ח. גבתי מסר סקירה על פעולות משרדו. בוויכוח השתתפו: ש. ארליך, ע. אמוראי, ש. פרידמן, ד. זכין, ש. י. גרוס, י. גולן, י. הורביץ, א. חביבי, ק. כהנא, א. אבנרי, מ. סנה.

ישיבה קפ"א (ט"ז באייר תשל"א - 11 במאי 1971)

היו"ר - ש. רוזן; צ. צימרמן.

א. שרי-המטרה ש. הלל השיב על 13 שאלות של חברי הכנסת: ש. כהן, מ. אביזוהר, ת. טובי, י. תמיר, א. כץ, ג. אליעד, א. חביבי, א. אבנרי.

ב. סגן שר החינוך והתרבות א. ח. שאקי השיב על 6 שאלות של חברי הכנסת: ת. טובי, מ. וילנר, א. כץ, ג. פת, ז. המר.

ג. שרי-המטרה ש. הלל הביא לקריאה ראשונה חוק הטיפול באבידות, תשל"א-1971. בוויכוח השתתפו: י. נחושתן, א. אנקוריון, ג. אליעד, מ. ביבי, מ. צ. נריה, מ. פרוש. שר המשטרה השיב למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדה שתיקבע על-ידי ועדת הכנסת.

א. מ. נסים, ג. האונגר, א. זילברברג ומ. פרוש הגישו הצעות (נפרדות) לסדר-היום בדבר משפטים חד-שיים נגד יהודים בברית-המועצות בשל רצונם לעלות לישראל. שרי-החוק א. אבן השיב להצעות.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדת החוק והבטחון.

ישיבה קפ"ב (י"ז באייר תשל"א - 12 במאי 1971)

היו"ר - י. נבון.

א. שרי-החינוך והתרבות י. אלון השיב על 17 שאלות של חברי הכנסת: מ. גז, ש. ארבל-אלמחליג, ז. המר, ש. לורנץ, ע. פיינרמן, ר. ארוך, ג. אליעד, ש. כהן, ג. האונגר.

ב. בגין הגיש הצעה לסדר-היום בדבר הסדר בניינים והנסיגה מן התעלה. מ. סנה הגיש הצעה לסדר-היום בדבר יומה ישראלית לפתרון שלום למשבר המזרח-תיכוני. שרי-החוק א. אבן השיב להצעות. ש. תמיר הציע להעביר את העניין לוועדה. מ. בן-פורת הציע לדחות את ההצבעה ולהעביר את ההצעה של מ. בגין לוועדת הפידושים או לוועדת הכנסת לשם בירור אם זו הצעה לסדר-היום או הצעת אי-אמון.

הוחלט: להסיר את העניין מסדר-היום.

א. חביבי וק. כהנא מסרו הודעות בדבר הימנעות סיעותיהם מהצבעה.

ג. מ. ידיד הגיש הצעה לסדר-היום בדבר חיסולם של משכנות העוני ופתרון מצוקת הדיור. שרי-השיכון ז. שרף השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדת העבודה.

ד. סגן שר האוצר צ. דינשטיין הביא לקריאה ראשונה חוק שירות המדינה (גימלאות) (תיקון מס' 3), תשל"א-1971. בוויכוח השתתפו: ש. ארבל-אלמחליג, זלינו. סגן שר האוצר השיב לה.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת העבודה.

CHAPTER 10

The first part of the chapter discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that proper record-keeping is essential for the success of any business and for the protection of the owner's interests. The text then outlines the various methods used to collect and organize data, including the use of ledgers, journals, and other accounting systems. It also discusses the importance of regular audits and the role of the auditor in ensuring the accuracy of the records.

The second part of the chapter deals with the classification of assets and liabilities. It explains how assets are categorized into current and non-current assets, and how liabilities are classified into current and long-term liabilities. The text also discusses the importance of understanding the nature and characteristics of different types of assets and liabilities, and how this knowledge can be used to make informed decisions about the management of the business.

The third part of the chapter focuses on the calculation of the cost of goods sold and the determination of gross profit. It explains how the cost of goods sold is calculated by adding the beginning inventory to the purchases during the period and then subtracting the ending inventory. The text also discusses the importance of understanding the factors that can affect the cost of goods sold, such as changes in the price of raw materials or labor costs.

The fourth part of the chapter discusses the calculation of net income and the determination of the owner's equity. It explains how net income is calculated by subtracting the total expenses from the total revenues. The text also discusses the importance of understanding the components of net income, such as operating income, non-operating income, and other income, and how these components can be used to evaluate the performance of the business.

The fifth part of the chapter discusses the preparation of the financial statements, including the balance sheet, income statement, and statement of cash flows. It explains how these statements are prepared and how they are used to provide a comprehensive overview of the financial position and performance of the business. The text also discusses the importance of understanding the format and content of these statements, and how this knowledge can be used to make informed decisions about the management of the business.

The sixth part of the chapter discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and the role of the auditor in ensuring the accuracy of the records. It explains how the auditor performs an audit and how the results of the audit are used to provide an opinion on the accuracy of the financial statements. The text also discusses the importance of understanding the scope and limitations of an audit, and how this knowledge can be used to make informed decisions about the management of the business.

The seventh part of the chapter discusses the importance of understanding the nature and characteristics of different types of assets and liabilities, and how this knowledge can be used to make informed decisions about the management of the business. It explains how assets are categorized into current and non-current assets, and how liabilities are classified into current and long-term liabilities. The text also discusses the importance of understanding the factors that can affect the value of assets and liabilities, and how this knowledge can be used to make informed decisions about the management of the business.

The eighth part of the chapter discusses the importance of understanding the components of net income, such as operating income, non-operating income, and other income, and how these components can be used to evaluate the performance of the business. It explains how net income is calculated and how it is used to determine the owner's equity. The text also discusses the importance of understanding the factors that can affect net income, such as changes in the price of raw materials or labor costs, and how this knowledge can be used to make informed decisions about the management of the business.